

LEAF Marque Standard. Versie 17.0

LEAF Marque is een milieucertificeringssysteem dat duurzamer geproduceerde landbouwproducten erkent.

Document: LEAF Marque Standard v17.0

Gepubliceerd: 5 november 2025

Van kracht vanaf: 5 mei 2026

Versiegeschiedenis

Versienummer	Publicatiedatum	Wijzigingen
v17.0	5 november 2025	Zie bijlage A – Wijzigingen in de LEAF Marque-norm (v16.1 tot v17.0)

Goedgekeurd door de LEAF Marque Board, op aanbeveling van de LEAF Marque Technical Advisory Committee (TAC), voorafgaand aan de publicatie.

Sinds LEAF Marque Standard v16.1 zijn er wijzigingen aangebracht in de controlepunten die worden vermeld in [bijlage A – Wijzigingen in de LEAF Marque-norm \(v16.1 tot v17.0\)](#).

LEAF Marque Ltd
Stoneleigh Park
Warwickshire
CV8 2LG
Verenigd Koninkrijk

t: +44 (0)24 7641 3911
e: info@leafmarque.com
w: www.leafmarque.eco
 @LEAF_Farming

© LEAF Marque Ltd
Alle rechten voorbehouden.

Inhoud

Inleiding	4
LEAF Marque	4
Toepassingsgebied	5
Herziening van de norm	6
LEAF's Geïntegreerd Bedrijfsbeheer	7
LEAF Sustainable Farming Review	7
LEAF-bronnen	7
Hoe deze norm te gebruiken	8
Sleutel	9
Controlepunten	10
Bedrijfsplanning en veerkracht	10
Bodem- en substraatbeheer	19
Gewasgezondheid en geïntegreerde plaagbestrijding	36
Afval en bijproductenbeheer.....	51
Energie en broeikasgasemissies	57
Waterbeheer.....	64
Landschap en biodiversiteit.....	74
De gemeenschap betrekken	91
Veehouderij	94

Inleiding

LEAF Marque

LEAF Marque is een milieucertificeringssysteem dat duurzamer geproduceerde landbouwproducten erkent. Het is gebaseerd op de negen principes van LEAF voor Geïntegreerd Bedrijfsbeheer (Integrated Farm Management, IFM).

De LEAF Marque-norm beschrijft de vereisten voor LEAF Marque-certificering. Als u producten met het LEAF Marque-logo ziet, kunt u er zeker van zijn dat ze afkomstig zijn van een boerderij die duurzame landbouw bedrijft en aan onze norm voldoet.

Er zijn Basispunten beschikbaar voor het uitvoeren van een LEAF Marque-audit. Voor meer informatie kunt u terecht op de website van LEAF Marque.

LEAF Marque-gecertificeerde bedrijven kunnen de LEAF Sustainable Farming Review gebruiken ter ondersteuning van de implementatie van IFM te ondersteunen en zich voor te bereiden op LEAF Marque-certificering.

Elk bedrijf dat deelneemt aan het LEAF Marque-systeem moet voldoen aan alle toepasselijke regionale en nationale wet- en regelgeving, relevante internationale verdragen naleven en op integere wijze en in overeenstemming met de wet zakendoen.

De beoogde resultaten van LEAF Marque sluiten aan bij het werk van LEAF dat verder gaat dan certificering en dat boeren en telers over de hele wereld helpt om duurzamer te werken. LEAF wil inspireren en meer circulaire benaderingen van landbouw mogelijk maken door geïntegreerde, regeneratieve en natuurgerichte oplossingen die zorgen voor productiviteit en welvaart onder boeren, het milieu verrijken en jongeren en de bredere samenleving op een positieve manier betrekken. In de context van IFM streeft het LEAF Marque-systeem ernaar positieve actie te ondernemen voor het klimaat, de natuur, de economie en de samenleving door de landbouw en voeding op een steeds mondiaal niveau te transformeren door middel van:

1. De veerkracht van boeren ondersteunen en landbouwbedrijven opbouwen die ecologisch en economisch veerkrachtig zijn.
2. Synergiën te creëren met mensen, landbouwsystemen en de bredere samenleving om kennis te delen in het hele voedselsysteem.
3. De effecten van het milieu op vee minimaliseren en de negatieve effecten van veeteeltsystemen op het milieu minimaliseren.
4. Het creëren van meer diverse, verbeterde en verbonden habitats om de biodiversiteit te beschermen en te verbeteren.
5. Water efficiënt te beheren om de waterkwaliteit te verbeteren, vervuiling te verminderen en de klimaatbestendigheid te vergroten.

6. Verbeterde bodembeschermings- en herstelpraktijken die de bodemkwaliteit, gezondheid en voeding bevorderen om de functionaliteit van de bodem te verbeteren.
7. Effectieve IPM-oplossingen implementeren om gezonde gewassen en planten te produceren die minimale interventies vereisen.
8. Duurzame inkoop, monitoring en gebruik van hulpbronnen die verantwoord afvalvermindering ondersteunen.
9. Verbeterd energiegebruik en efficiëntie door monitoring en inkoop van hernieuwbare energie en de implementatie van strategieën om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen.
10. Regeneratieve praktijken implementeren om de negatieve effecten van landbouw te verminderen, koolstof op te slaan en de gezondheid van de bodem en het ecosysteem te verbeteren.

Toepassingsgebied

De LEAF Marque-certificering heeft betrekking op het hele bedrijf (alle producten, grond en activiteiten). De LEAF Marque-certificering is van toepassing op producten van het hele bedrijf en is NIET beperkt tot bepaalde gewassen of ondernemingen binnen het bedrijf.

De LEAF Marque-norm, Geïntegreerd Bedrijfsbeheer en de LEAF Marque-audit zijn van toepassing op het hele bedrijf (alle producten, grond en landbouwactiviteiten die onder de controle van het bedrijf vallen). Deze LEAF Marque-norm wordt toegepast op alle LEAF Marque-audits, ongeacht het land en de onderneming.

Van LEAF Marque-gecertificeerde bedrijven wordt verwacht dat ze voldoen aan alle relevante wettelijke vereisten en bestaande nationale en/of internationale wet- en regelgeving.

LEAF Marque-certificering wordt door een derde partij geverifieerd door LEAF Marque-goedgekeurde en geaccrediteerde certificeringsinstanties (CI's). De huidige CI's en de landen waar zij actief zijn, zijn te vinden op de [website van LEAF Marque](#).

Alle LEAF Marque-audits worden onafhankelijk uitgevoerd, jaarlijks op de boerderij, hetzij tegelijk met een basiscertificering, hetzij als een op zichzelf staande audit.

LEAF Marque-certificering vereist dat het bedrijf volledig voldoet aan alle kerncontrolepunten in de norm. Het heeft de voorkeur om ook aan de **geavanceerde** controlepunten te voldoen, maar dat is niet verplicht. Deze kunnen in de toekomst wel kerncontrolepunten worden. Sommige controlepunten kunnen volgens de norm **niet van toepassing** zijn (**NVT**).

De LEAF Marque-norm is beschikbaar in verschillende talen en kan worden geraadpleegd op de [website van LEAF](#). De Engelse versie van de norm is de definitieve versie en daarom moeten eventuele interpretatiekwesties met betrekking tot andere vertalingen worden terugverwezen naar de Engelse versie.

De norm beoogt een consistente interpretatie van de LEAF Marque-norm door criteria vast te stellen die duidelijk, objectief en verifieerbaar zijn. Er zijn geen bindende aanvullende richtlijnen binnen deze norm. LEAF-leden kunnen echter wel verdere ondersteuning vinden op de [LEAF-website](#) en in [de myLEAF Guidance Library](#).

Opgemerkt moet worden dat de LEAF Marque Standard een aanvulling is op goedgekeurde basiscertificaties; de lijst met goedgekeurde basiscertificaties is opgenomen in de LEAF Product List, die beschikbaar is op de [LEAF-website](#).

Herziening van de norm

De herziening van de LEAF Marque Standard biedt de mogelijkheid om de norm voortdurend te verbeteren op basis van opgedane ervaring, geleerde lessen en input die is verstrekt tijdens de implementatie van de vorige normen (v16.1 en eerder).

Er zijn twee openbare raadplegingen gehouden over de LEAF Marque Standard v17.0 Draft tussen 12 maart 2024 en 10 mei 2024 en tussen 1 oktober 2024 en 29 november 2024.

LEAF Marque is alle betrokkenen bij de voortdurende ontwikkeling van de LEAF Marque-norm zeer dankbaar. In het bijzonder willen we de Technische Adviescommissie (TAC) van LEAF Marque bedanken.

Als u een voorstel wilt indienen voor herzieningen van de LEAF Marque-norm, neem dan contact op met info@leafmarque.com. De volgende herziening van de LEAF Marque-norm vindt uiterlijk op 1 oktober 2030 plaats.

LEAF's Geïntegreerd Bedrijfsbeheer

LEAF's Geïntegreerd Bedrijfsbeheer (IFM) is een bedrijfsaanpak voor het hele bedrijf die zorgt voor duurzamere voeding en landbouw. Het maakt gebruik van de beste moderne technologie en traditionele methoden om een welvarende landbouw te realiseren die het milieu verrijkt en lokale gemeenschappen betreft.

Een bedrijf dat volgens de IFM-principes wordt beheerd, zal op het hele bedrijf locatie specifieke en voortdurende verbeteringen laten zien.

LEAF Sustainable Farming Review

De LEAF Sustainable Farming Review is een online zelfbeoordelingsinstrument voor LEAF-leden ter ondersteuning van de implementatie van IFM in hun bedrijf. Hiermee kunnen bedrijven hun prestaties monitoren, sterke en zwakke punten identificeren en verbeterdoelen voor het hele bedrijf vaststellen.

LEAF-bronnen

LEAF biedt LEAF-leden naast de LEAF Sustainable Farming Review ook een reeks technische hulpmiddelen en bronnen. Deze zijn te vinden op de [LEAF-website](#) en in [de myLEAF Guidance Library](#).

Hoe deze norm te gebruiken

De stijl en lay-out van de LEAF Marque-norm worden hieronder gedetailleerd beschreven.

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
<p>3.1.6 Toekomstige risico's op plagen, onkruid en ziekten worden beoordeeld/voorspeld.</p> <p>Geavanceerd</p>	-	<p>a. Het bedrijf beoordeelt en voorspelt toekomstige risico's op ongedierte, onkruid en ziekten (bijvoorbeeld als gevolg van klimaatverandering, resistentie, enz.).</p>	<p>Doel: Het beoordelen en voorspellen van toekomstige risico's (bijvoorbeeld druk door ongedierte, onkruid en ziekten die zich in de toekomst kunnen ontwikkelen en uitdagingen kunnen vormen) kan het bedrijf helpen om proactief te zijn in zijn managementplanning en preventieve strategieën te implementeren.</p>

Referentie
controlepunt

Verificatiepictogram

Controlepunt Conformiteit

Geeft aan dat het controlepunt kan worden aangetoond op het niveau van de producentengroep

De LEAF Marque-norm is gebaseerd op de principes van Geïntegreerd Bedrijfsbeheer en omvat op plannen gebaseerde vereisten die een locatie specifieke en bedrijfsbrede aanpak mogelijk maken. Voor alle onderdelen van de norm, met uitzondering van bedrijfsplanning en veerkracht en maatschappelijke betrokkenheid, is er een bijbehorend beheerplan. Deze plannen moeten worden gebaseerd op relevante monitoringactiviteiten binnen of buiten het onderdeel van de norm waarnaar het plan verwijst. Hierdoor kunnen contextueel relevante strategieën en doelstellingen worden geïdentificeerd en vastgelegd. Het plan kan ook activiteiten omvatten die verband houden met andere controlepunten; de vereisten voor wat in het plan moet worden opgenomen, zijn een minimum en kunnen worden aangevuld met andere LEAF Marque Standard-vereisten of aanvullende managementactiviteiten. Als er een bestaand protocol of plan is dat voldoet aan de vereisten van de norm, kan dit ook worden gebruikt – de naam van het plan hoeft niet overeen te komen met het controlepunt, maar aan het controlepunt moet wel worden voldaan.

Vanwege de mate van interactie tussen de verschillende aspecten van Geïntegreerd Bedrijfsbeheer kan het nuttig of noodzakelijk zijn om managementplannen te integreren. Er zijn verschillende strategieën die kunnen worden gebruikt om managementplannen te integreren, zoals het combineren van meerdere plannen tot één plan, het benadrukken van welke acties relevant zijn voor acties of doelstellingen van andere plannen, of het gebruik van een plan om andere plannen te informeren en door andere plannen te worden geïnformeerd. Ongeacht hoe plannen worden geïntegreerd, het doel is dat plannen u/uw bedrijf ten goede komen en de implementatie van de principes van Geïntegreerd Bedrijfsbeheer ondersteunen. De integratie van plannen helpt om te herkennen welke activiteiten van invloed zijn op andere aspecten van Geïntegreerd Bedrijfsbeheer, waardoor managementstrategieën kunnen worden geïdentificeerd die positieve resultaten opleveren op meerdere vlakken.

Sleutel

Alle controlepunten zijn ofwel kerncontrolepunten ofwel geavanceerde controlepunten. Conformiteit kan worden geregistreerd als niet van toepassing (NVT) wanneer dit binnen de norm is bepaald en het bedrijf voldoet aan de vermelde situatie(s). De aanvaardbare verificatiemiddelen die nodig zijn om de controlepunten in de v17.0 LEAF Marque-norm aan te tonen, omvatten registratie, observatie en mondeling aantonen. Deze wijzen van aantonen worden beschreven in de onderstaande tabel.

Conformiteit met controlepunt	
Kern Controlepunt	Conformiteit met kerncontrolepunten is verplicht voor LEAF Marque-certificering. Tenzij ze specifiek als geavanceerde zijn aangemerkt, worden alle controlepunten beschouwd als kerncontrolepunten. <i>Beoordelingsresultaten voor kerncontrolepunten:</i> conform, niet-conform of niet van toepassing.
Geavanceerd Controlepunt	Naleving van geavanceerde controlepunten is <u>niet</u> verplicht voor LEAF Marque-certificering. Deze controlepunten geven best practices aan en kunnen in de toekomst kerncontrolepunten worden of geavanceerde blijven als contextuele factoren relevantie voor alle ondernemingen en landen in de weg staan. <i>Beoordelingsresultaten voor geavanceerde controlepunten:</i> Conform, Aanbeveling of Niet van toepassing.
Niet van toepassing Controlepunt	Van toepassing op situaties die binnen de norm als niet van toepassing worden beschouwd.
Informatie over het controlepunt	
Nieuw	Controlepunten die nieuw zijn in de norm.
Verzwaard	Controlepunten die in de norm verplicht zijn geworden, maar in de vorige versie van de norm optioneel waren (geavanceerd in v16.1).
Wijze van aantonen	
Registratie	Bijvoorbeeld een afgedrukte of elektronische kopie van een registratie of document. In de LEAF Marque-norm v17.0 geeft het pictogram 'Registratie' aan waar een registratie verplicht bewijs is voor een controlepunt of een specifiek verificatiepunt. Aanvullend ondersteunend bewijs in de vorm van observaties of mondelinge verklaringen kan ook worden gebruikt om conformiteit aan te tonen.
Observeren	Bijvoorbeeld observatie van activiteiten, praktijken en omgeving.
Verbaal	Bijvoorbeeld: interview met bedrijfsmedewerkers en/of management en/of ingehuurd arbeidskrachten. In de v17.0 LEAF Marque Standard heeft LEAF in de kolom 'Richtlijnen' aangegeven wanneer het acceptabel wordt geacht om specifieke controlepunten of specifieke verificatiepunten alleen mondeling te bewijzen. Dit is doorgaans het geval wanneer een bedrijf 'bewustzijn' moet aantonen of wanneer een bedrijf een 'rechtvaardiging' moet geven.
Richtlijnkolom	
Het LEAF Marque Standard-document v17.0 bevat een kolom met richtlijnen, die uitleg geeft over hoe de LEAF Marque-vereisten moeten worden geïnterpreteerd. Het pictogram geeft aan dat het controlepunt op het niveau van de producentengroep kan worden aangetoond.	

Bedrijfsplanning en veerkracht.

Effectieve organisatie en planning vormen de basis voor een succesvolle geïntegreerde bedrijfsvoering (IFM). Door de bedrijfsdoelstellingen met betrekking tot de verplichtingen en doelstellingen van IFM vast te stellen, te herzien en bij te werken, kunnen de voordelen van IFM worden gekwantificeerd, aangetoond en voortdurend worden verbeterd.

Opleiding en bewustmaking van personeel en ingehuurde arbeidskrachten over de principes en praktijken van IFM, samen met de communicatie van doelstellingen op het gebied van ecologische duurzaamheid aan relevante personen die landbouwactiviteiten uitvoeren, zijn belangrijk om er voor zorg te dragen dat het land duurzaam wordt beheerd.

Het is ook belangrijk dat bedrijfs- en milieurisico's worden beoordeeld en dat er strategieën worden ontwikkeld om het bedrijf in staat te stellen veilig en efficiënt te functioneren, de impact op het milieu te verminderen en de veerkracht te versterken.

Aanvullende richtlijnen voor dit onderdeel zijn te vinden in de myLEAF [Guidance Library](#).

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
1.1 LEAF Sustainable Farming Review			
1.1.1 De LEAF Sustainable Farming Review is voltooid.	<p style="text-align: center;">-</p> <p style="text-align: center;">Niet van toepassing als het bedrijf geen deel uitmaakt van een producentengroep.</p>	<p>a. De LEAF Sustainable Farming Review (LSFR) wordt jaarlijks vóór de LEAF Marque-audit voltooid of bijgewerkt.</p> <p>b. De secties 'Farm Details' (Bedrijfsgegevens) en 'Products' (Producten) binnen de LSFR zijn ingevuld en correct.</p> <p style="padding-left: 20px;">i. Het gedeelte 'Producten' bevat alle producten van het bedrijf.</p> <p>c. Als het bedrijf deel uitmaakt van een producentengroep, wordt de LEAF Sustainable Farming Review ingevuld via de beheerder van het kwaliteitsmanagementsysteem.</p>	<p> Doel: Het voltooien of bijwerken van de LEAF Sustainable Farming Review (LSFR) voorafgaand aan de LEAF Marque-audit. De LSFR is een online zelfbeoordelingsinstrument dat bedrijven helpt om duurzamer te werken. Het stelt bedrijven in staat om hun prestaties te monitoren, sterke en zwakke punten te identificeren en verbeterdoelen voor het hele bedrijf vast te stellen.</p> <p style="text-align: right;"></p>
1.2 Basiscertificering			
1.2.1 Het bedrijf is volledig gecertificeerd volgens een door LEAF Marque goedgekeurd basiscertificeringssysteem voor elk product dat LEAF Marque-certificering vereist.	<p style="text-align: center;">-</p>	<p>a. De LEAF Marque-norm, Geïntegreerd Bedrijfsbeheer en de reikwijdte van de audit zijn van toepassing op het hele bedrijf (alle producten, grond en landbouwactiviteiten die onder de controle van het bedrijf vallen).</p> <p>b. Producten die LEAF Marque-gecertificeerd moeten zijn en in aanmerking komen voor het gebruik van het LEAF Marque-logo, moeten gecertificeerd zijn volgens een door LEAF Marque goedgekeurde basiscertificering.</p>	<p></p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
(1.2.1 vervolg)		c. Wanneer producten geen basiscertificering hebben, mogen activiteiten geen afbreuk doen aan de beoogde effecten van LEAF Marque, de boerderij en de omgeving ervan.		<p>Doel: Ervoor zorgen dat het bedrijf beschikt over een basiscertificaat voor elk product dat LEAF Marque-certificering vereist. LEAF Marque is een norm voor ecologische duurzaamheid. Basisnormen voor landbouwbedrijven hebben betrekking op vereisten die niet onder LEAF Marque vallen, zoals voedselveiligheid en dierenwelzijn, die van cruciaal belang zijn voor de voedselproductie.</p> <p>Opmerking: Een lijst met door LEAF Marque goedgekeurde basiscertificaties is te vinden op de LEAF-website in het document LEAF Product List. </p>
1.3 Wettelijke vereisten				
<p>(Nieuw) 1.3.1 Het bedrijf heeft kennis van alle toepasselijke nationale en lokale wettelijke en regelgevende vereisten.</p>	-	a. Het bedrijf kent de relevante nationale en lokale wettelijke vereisten en begrijpt hoe aan deze verplichtingen moet worden voldaan binnen het toepassingsgebied van de LEAF Marque-norm, inclusief bewustzijn over hoe hieraan te voldoen.		<p>Doel: Ervoor zorgen dat het bedrijf de toepasselijke wet- en regelgeving kent en naleeft die binnen het toepassingsgebied van de LEAF Marque-norm vallen, met betrekking tot duurzaamheid en het milieu.</p> <p>Het is acceptabel om het controlepunt mondeling te bewijzen. </p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
1.4 Klachten			
1.4.1 Er is een overzicht van alle ontvangen klachten en bewijs van passende maatregelen.	Niet van toepassing als er geen klachten zijn	a. Uit de klachtenregistraties blijkt: <ul style="list-style-type: none"> • Soort klacht(en) • (Nieuw) Datum van de klacht(en) • (Nieuw) Toelichting op hoe de klacht is ontstaan • Maatregelen die zijn genomen om de klacht(en) op te lossen 	 Doel: Het beoordelen en begrijpen van de ontvangen klacht(en), het bevestigen dat passende maatregelen zijn genomen om deze op te lossen en het overwegen van preventieve maatregelen ter ondersteuning van duurzamer landbouw. Opmerking: De focus van het controlepunt ligt op klachten met betrekking tot landbouwactiviteiten en milieubeheer.
1.5 Geïntegreerd Bedrijfsbeheer			
1.5.1 Er is een beleid voor Geïntegreerd Bedrijfsbeheer.	-	a. Het beleid voor Geïntegreerd Bedrijfsbeheer beschrijft hoe het bedrijf ervoor zorgt dat dit wordt toegepast. b. Het beleid beschrijft de doelstellingen van het bedrijf op korte termijn (nu tot vijf jaar) en op lange termijn (meer dan vijf jaar). c. Het beleid toont de toewijding aan voortdurende verbetering. d. Het beleid is relevant voor alle activiteiten van het bedrijf. e. Het beleid wordt jaarlijks geëvalueerd en, indien nodig, bijgewerkt. f. Het beleid wordt ondertekend en begrepen door het senior management.	 Doel: Het bepalen van de verplichtingen en doelstellingen van het bedrijf met betrekking tot IFM, met inbegrip van de duurzaamheidsdoelstellingen op korte en lange termijn. IFM bestaat uit negen onderdelen, die samen het hele bedrijf bestrijken. Elk van de negen onderdelen is met elkaar verbonden en geeft inzicht hoe ze samenwerken is essentieel voor

LEAF Marque-controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
(1.5.1 vervolg)		g. Het beleid wordt gecommuniceerd en is beschikbaar/toegankelijk voor alle medewerkers.		een effectieve implementatie van IFM en duurzamere landbouw. IFM zorgt voor duurzamere landbouw door bij te dragen aan de kwaliteit van het milieu, de economische prestaties en de sociale gezondheid.
	Niet van toepassing als het bedrijf niet met ingehuurde arbeidskrachten werkt.	h. Relevante elementen van het IFM-beleid zijn aan ingehuurde arbeidskrachten meegedeeld.		
1.5.2 Het bedrijf biedt regelmatig interne bewustmaking en training over IFM-principes en -praktijken voor relevante medewerkers/ingehuurde arbeidskrachten.	Niet van toepassing als er geen personeel is	a. Registratie van personeelstrainingen en aanwezigheid.		Doel: ervoor zorgen dat alle relevante medewerkers/ingehuurde krachten door middel van interne jaarlijkse trainingen op de hoogte zijn van de IFM-principes en -praktijken. Door bekend te zijn met de IFM-principes en -praktijken kunnen medewerkers/ingehuurde arbeidskrachten werken aan een duurzamere landbouw. Opmerking: "Training" verwijst niet noodzakelijkerwijs naar IFM-trainingen die door LEAF worden georganiseerd. Het bedrijf is niet verplicht om een door LEAF georganiseerde training bij te wonen; dit kan ook een interne training zijn.
		b. De training wordt jaarlijks gegeven.		
		c. Het personeel is zich bewust van IFM, inclusief eventuele verbeteringen die zijn voortgekomen uit de implementatie van IFM door het bedrijf.		
	Niet van toepassing als het bedrijf geen personeel heeft of niet met ingehuurde arbeidskrachten werkt.	d. Ingehuurde arbeidskrachten zijn zich bewust van IFM en voeren werkzaamheden uit in overeenstemming met de LEAF Marque-norm.		
		e. (Nieuw) Medewerkers en ingehuurde arbeidskrachten hebben toegang tot de LEAF Marque Standard.		

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
<p>(Verzwaard) 1.5.3 Wanneer het bedrijf het algemene beheer of eigendom heeft van gepachte of gecontracteerde grond, is er een overeenkomst dat ingehuurde arbeidskrachten of pachters de grond moeten beheren op een manier die het milieu beschermt en verbetert.</p>	<p>Niet van toepassing als er geen ingehuurde arbeidskrachten worden ingezet of geen grond wordt verhuurd</p>	<p>a. (Verzwaard/Nieuw) Er is correspondentie en een overeenkomst die ervoor zorgt dat ingehuurde arbeidskrachten en huurders de milieukenmerken van de grond beschermen/verbeteren en de grond duurzaam beheren.</p>	<p> Doel: Ervoor zorgen dat gehuurde grond duurzaam wordt beheerd, aangezien gehuurde grond in sommige regio's/sectoren een groot deel van de voedselproductie kan uitmaken.</p> <p>Opmerking: Pachters die land bewerken dat is goedgekeurd door LEAF Marque, waarbij het certificaat in het bezit is van de verhuurder, mogen hun producten niet als LEAF Marque-gecertificeerd verkopen zonder zelf LEAF Marque-gecertificeerd te zijn.</p>
<p>(Nieuw) 1.5.4 Wanneer het bedrijf grond pacht/pachter is, zoekt het naar grondeigenaren met duurzaamheidsdoelstellingen.</p> <p>Geavanceerd</p>	<p>Niet van toepassing als het bedrijf geen grond pacht</p>	<p>a. Het bedrijf ondersteunt de duurzaamheidsdoelstellingen van de grondeigenaar tijdens de huurperiode.</p>	<p>Doel: Ervoor zorgen dat gehuurde grond duurzaam wordt beheerd en dat de duurzaamheidsdoelstellingen in overeenstemming zijn met de reikwijdte van de LEAF Marque-norm.</p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>1.5.5 Bij de aankoop, het ontwerp of de renovatie van gebouwen/apparatuur worden mogelijkheden voor het gebruik van hulpbronnen en afvalbeheer in kaart gebracht.</p>	<p>Niet van toepassing als er in de afgelopen 12 maanden geen gebouwen en apparatuur zijn aangeschaft, ontworpen of gerenoveerd en/of er geen toekomstplannen zijn.</p>	<p>a. Tijdens de aankoop, het ontwerp of de renovatie van gebouwen/apparatuur in de afgelopen 12 maanden of toekomstige plannen identificeert het bedrijf mogelijkheden om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hernieuwbare energie te betrekken of op te wekken • (Nieuw) De energie-efficiëntie te verbeteren • Water terugwinnen of recyclen • Potentiële broeikasgasemissies te verminderen • (Nieuw) Gebruik te maken van gerecyclede/recyclebare of biologisch afbreekbare/composteerbare materialen, of materialen te hergebruiken • Verbetering van het gebruik van beschikbare CO₂ en water, en natuurlijke bronnen van licht en warmte 		<p>Doel: Ervoor zorgen dat het bedrijf mogelijkheden identificeert om zijn duurzaamheid te verbeteren bij de aankoop, het ontwerp of de renovatie van gebouwen en/of apparatuur.</p> <p>Opmerking: Dit omvat niet het algemene onderhoud van gebouwen en apparatuur. De motivering van deze aankoop- en ontwerpbeslissingen (1.5.5.b) kan worden vermeld in het IFM-beleid.</p> <p>Het is ook acceptabel om 1.5.5.b mondeling te bewijzen.</p>
<p>1.6 Beoordeling van risico's en veerkracht</p>				
<p>1.6.1 Er is een gezondheids- en veiligheidsrisicobeoordeling.</p>	<p>-</p>	<p>a. Er is een gezondheids- en veiligheidsrisicobeoordeling die het hele bedrijf bestrijkt.</p> <ol style="list-style-type: none"> i. De risicobeoordeling wordt jaarlijks herzien en waar nodig bijgewerkt. ii. De risico's worden aan alle medewerkers en ingehuurde arbeidskrachten meegedeeld. iii. Het personeel is zich bewust van het belang van risicobeperking in de dagelijkse werkzaamheden. 		<p>Doel: Gezondheid en veiligheid zijn een fundamentele vereiste voor een duurzame landbouwonderneming. Het is belangrijk om de potentiële risico's en gevaren op de boerderij te identificeren en te evalueren, evenals de managementpraktijken die kunnen worden toegepast om de kans dat de risico's zich voordoen te minimaliseren.</p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
<p>1.6.2 Er is een risicobeoordeling voor vervuiling.</p>	-	<p>a. Er is een beoordeling van het risico op vervuiling.</p> <ol style="list-style-type: none"> i. De risicobeoordeling wordt jaarlijks herzien en waar nodig bijgewerkt. ii. De risicobeoordeling omvat: <ul style="list-style-type: none"> • Alle soorten verontreiniging en de oorzaak daarvan, met inbegrip van luchtverontreiniging, licht, geluid, bodem-, oppervlakte- en grondwaterverontreiniging • Bewustzijn van diffuse versus puntbronverontreinigingen • Verontreinigingsrisico's worden beoordeeld op basis van de waarschijnlijkheid en ernst van de gevolgen • Vervuilingincidenten of bijna-ongevallen worden geregistreerd • Strategieën om vervuiling en de gevolgen daarvan te voorkomen iii. (Nieuw) Er is bewustzijn van eventuele verontreinigingsrisico's veroorzaakt door externe bronnen. 	<p> Doel: Alle mogelijke bronnen van verontreiniging door de bedrijfsactiviteiten en alle verontreinigingsrisico's door externe bronnen in kaart brengen, alsook strategieën vaststellen om verontreiniging en de negatieve gevolgen daarvan voor het milieu te voorkomen.</p> <p>Het is acceptabel om 1.6.2.a.iii mondeling aan te tonen.</p> <p></p>
<p>1.6.3 De klimaatbestendigheid wordt beoordeeld.</p>	-	<p>a. Er is bewustzijn van:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Lokaal relevante extreme weersomstandigheden en de mogelijke risico's daarvan voor het bedrijf. ii. Strategieën om de risico's van extreme weersomstandigheden te beperken en de klimaatbestendigheid te vergroten. iii. Strategieën om te reageren op/zich aan te passen aan extreme weersomstandigheden wanneer deze zich voordoen (bijvoorbeeld om negatieve gevolgen te minimaliseren). 	<p>Doel: Strategieën identificeren om zich voor te bereiden op en aan te passen aan de lokale gevolgen van klimaatverandering, waaronder het optreden van extreme weersomstandigheden (bijv. droogte, overstromingen, enz.).</p> <p>Het is acceptabel om controlepunt mondeling te bewijzen.</p> <p></p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>(Nieuw) 1.6.4 De veerkracht van het bedrijf wordt beoordeeld.</p> <p>Geavanceerd</p>	<p>-</p>	<p>a. Het bedrijf beoordeelt/is zich bewust van strategieën om zijn veerkracht te versterken (bijv. selectie van ondernemingen/variëteit, marktkansen, enz.).</p>	<p>Doel: Manieren identificeren om het vermogen van het bedrijf te versterken om zich voor te bereiden op en/of zich aan te passen aan schokken en druk waarmee het bedrijf te maken kan krijgen (bijv. marktschommelingen, gestegen kosten van inputs, druk door plagen en ziekten, veranderende weerspatronen, enz.).</p> <p>Het is acceptabel om controlepunten mondeling aan te tonen.</p> 	

Bodem en substraat beheer.

Bodem vormt de basis van de landbouwproductie; het behoud en de verbetering ervan zijn daarom een prioriteit binnen Geïntegreerd Bedrijfsbeheer (IFM).

De beschikbaarheid van land en vruchtbare grond is essentieel voor gezonde, productieve gewassen en vee. Grond van goede kwaliteit ondersteunt niet alleen de groei van planten, maar kan ook essentiële voedingsstoffen leveren, de bodemvochtigheid reguleren, fungeren als koolstofput en de biodiversiteit bevorderen.

Effectief bodembeheer omvat regelmatige analyse en onderhoud/verbetering van de fysische, chemische en biologische eigenschappen van de bodem. Dit helpt de vruchtbaarheid van de bodem op lange termijn te waarborgen, organisch materiaal op te bouwen en het risico op erosie, structurele degradatie en verdichting te verminderen. Bovendien kan het helpen bij het verminderen van extreme weersomstandigheden zoals overstromingen en droogte door het evenwicht tussen waterretentie en drainage in de bodem te bewaren. Door de gezondheid van de bodem te bevorderen, kan goed bodembeheer de opbrengsten verhogen en de winstgevendheid ondersteunen.

Substraten daarentegen zijn groeimedia die vaak dienen als vervanging voor traditionele grond in containers of andere teeltsystemen, met name in beschermde teelt en binnenteelt. Het duurzame beheer van niet-bodems substraten is ook een belangrijk onderdeel van IFM. Net als grond bieden ze een stabiele basis voor de groei van plantenwortels en kunnen ze essentiële voedingsstoffen leveren. Bovendien spelen substraten een cruciale rol bij het reguleren van waterretentie en beluchting, waardoor wortels toegang hebben tot zowel water als zuurstof.

Naast het ondersteunen van plantengroei helpen substraten de verspreiding van bodemgebonden ziekten te voorkomen en bieden zij meer controle over de teeltomstandigheden. Ze zijn ook ruimtebesparend, waardoor ze ideaal zijn voor moderne teeltmethoden. Het verbeteren van de duurzaamheid van het gebruik van niet-bodems substraten houdt rekening met het type en de herkomst van de groeimedia, het optimaliseren van hun levensduur en het op verantwoorde wijze recyclen en verwijderen van gebruikte groeimedia.

Aanvullende richtlijnen voor dit onderdeel zijn te vinden in de myLEAF [Guidance Library](#).

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
2.1 Beoordeling en planning			
<p>(Nieuw) 2.1.1 Er is een bodembeoordeling.</p>	<p>Niet van toepassing als bedrijven niet in de bodem telen</p>	<p>a. De beoordeling is:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Jaarlijks wordt de beoordeling herzien en waar nodig bijgewerkt. ii. Beschikbaar/gecommuniceerd aan relevante medewerkers en ingehuurde arbeidskrachten. <hr/> <p>b. De beoordeling omvat:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Een kaart waarop het volgende wordt aangegeven: <ul style="list-style-type: none"> • Alle bodemtypes en hun toestand • Gebieden die risico lopen op verdichting, verzakking, bodemvertrapping, erosie, afvloeiing, uitspoeling of verzilting ii. (Nieuw) Identificatie van risico's op bodemdegradatie in verband met: <ul style="list-style-type: none"> • Landtopografie/helling • Gewastype • Weersomstandigheden • Kale grond • Teelt-/oogstmethode 	<p> Doel: De verschillende bodemtypes, hun huidige toestand op het bedrijf en eventuele risico's van bodemdegradatie beoordelen en begrijpen. Dit kan helpen bij het bepalen van de bodembeheerstrategieën van het bedrijf, aangezien verschillende bodemtypes en locaties verschillende uitdagingen kunnen met zich meebrengen die op maat gemaakte strategieën vereisen om degradatie te voorkomen en de bodemgezondheid en gewasproductiviteit te ondersteunen.</p> <p style="text-align: right;"></p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
<p>2.1.2 Er is een bodembeheerplan.</p>	<p>Niet van toepassing als bedrijven niet in de grond telen</p>	<p>a. Het plan is:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Op basis van de bodembeoordeling. ii. Jaarlijks herzien, met inbegrip van: <ul style="list-style-type: none"> • Beoordeling/registratie van de voortgang ten opzichte van de doelstellingen • Bijwerken van strategieën en doelstellingen, waar nodig iii. Beschikbaar/gecommuniceerd aan relevante medewerkers en ingehuurde arbeidskrachten. <p>b. Het plan omvat:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Strategieën om: <ul style="list-style-type: none"> • De bodemgezondheid te verbeteren/ondersteunen • bodemdegradatie (verdichting, verzakking, vertrapping, erosie, afvloeiing, uitspoeling, bodemconditie na de oogst) te minimaliseren • (Nieuw) Veengronden duurzamer beheren, waar van toepassing ii. Doelstellingen om: <ul style="list-style-type: none"> • De biologische, fysische en chemische eigenschappen van de bodemgezondheid verbeteren en behouden • (Nieuw) Regeneratieve bodembeheerpraktijken integreren, waar passend en mogelijk 	<p> Doel: Bodembeheerplanning op basis van de bodembeoordeling helpt het bedrijf strategieën te identificeren om de bodemgezondheid te verbeteren en bodemdegradatie tot een minimum te beperken.</p> <p>Bodem is de basis van landbouwproductie, en het behoud en de verbetering van deze waardevolle hulpbron ondersteunt de productiviteit en veerkracht van gewassen, het beheer van overstromingen en droogte, de bestrijding van vervuiling en de opslag van koolstof.</p> <p></p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
<p>(Nieuw) 2.1.3 Er is een substraatbeoordeling.</p>	<p>Niet van toepassing als geen substraat wordt gebruikt</p>	<p>a. De beoordeling is:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Jaarlijks herzien en waar nodig bijgewerkt. ii. Beschikbaar/gecommuniceerd aan relevante medewerkers en ingehuurde arbeidskrachten. <p>b. De beoordeling omvat:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Type(s) groeimedia en hun toestand. Het type en de bron van de geselecteerde groeimedia moeten worden gemotiveerd. ii. Levensduur/levensverwachting van het groeimedium. iii. Risico's op degradatie van het groeimedium in verband met ziekte, verzadiging of besmetting. iv. Het hergebruik of de verwijdering van groeimedia. v. Eventuele chemicaliën die worden gebruikt om groeimedia te steriliseren. 	<p> Doel: De substraattypes en hun huidige toestand beoordelen en begrijpen, en potentiële degradatierisico's in verband met ziekte, verzadiging of verontreiniging identificeren. Door deze risico's vroegtijdig te identificeren, kunnen gerichte interventiestrategieën worden geïmplementeerd, waardoor langdurig productiviteitsverlies kan worden voorkomen en de gezondheid van het substraat kan worden behouden.</p> <p></p>
<p>(Nieuw) 2.1.4 Er is een substraatbeheerplan.</p>	<p>Niet van toepassing als geen substraat wordt gebruikt</p>	<p>a. Het plan is:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Gebaseerd op de substraatbeoordeling. ii. Jaarlijks herzien, inclusief: <ul style="list-style-type: none"> • Beoordeling/registratie van de voortgang ten opzichte van de doelstellingen • Strategieën/doelstellingen bijwerken, indien van toepassing iii. Beschikbaar/gecommuniceerd aan relevante medewerkers en ingehuurde arbeidskrachten. 	<p> Doel: Substraatbeheerplanning, op basis van de substraatbeoordeling, helpt het bedrijf bij het identificeren van strategieën om de effectiviteit en levensduur van het gebruik van groeimedia te verbeteren/optimaliseren.</p> <p></p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
(2.1.4 vervolg)		b. Het plan omvat: <ol style="list-style-type: none"> i. Strategieën om: <ul style="list-style-type: none"> • De waterretentie/drainage en beluchting van groeimedia optimaliseren • De levensduur van het gebruik van groeimedia te optimaliseren ii. Doelstellingen om: <ul style="list-style-type: none"> • De duurzaamheid van het gebruik van groeimedia verbeteren 		
	Niet van toepassing als grond/substraat wordt gebruikt	c. Als er niet in grond of andere groeimedia wordt geteeld, zijn er strategieën om het beheer van de wortelzone te optimaliseren.		
(Nieuw) 2.1.5 Er is een nutriëntenbeoordeling.	-	a. De beoordeling is: <ol style="list-style-type: none"> i. Jaarlijks herzien en waar nodig bijgewerkt. ii. Beschikbaar/gecommuniceerd aan relevante medewerkers en ingehuurd arbeidskrachten. 		Doel: Het beoordelen en begrijpen van de voedingsbehoeften van gewassen en de beschikbaarheid van voedingsstoffen in bodems/substraten

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
(2.1.5 vervolg)		b. De beoordeling omvat: <ol style="list-style-type: none"> i. De voedingsbehoeften van gewassen, op basis van regelmatige bodem-/substraattests. Voor bodem omvat dit minimaal pH-tests. ii. Het type meststof en het nutriëntengehalte van organische/anorganische meststoffen. Dit omvat minimaal stikstof (N), fosfor (P) en kalium (K). iii. Bewustzijn van tekorten aan sporenelementen in de bodem/het substraat (bijv. registratie van zichtbare symptomen bij gewassen). iv. (Nieuw) Het gebruik van nutriënten is gerechtvaardigd. 		om een effectieve planning van het voedingsstoffenbeheer te garanderen. Opmerking: Dit heeft betrekking op alle organische en anorganische voedingsstoffen, inclusief kunstmest, dierlijke mest en gier, compost, enz.
2.1.6 Er is een geïntegreerd nutriëntenbeheerplan.	-	a. Het plan is: <ol style="list-style-type: none"> i. Gebaseerd op de nutriëntenbeoordeling. ii. Wordt jaarlijks herzien, met inbegrip van: <ul style="list-style-type: none"> • Strategieën bijwerken, waar nodig iii. (Nieuw) Beschikbaar/gecommuniceerd aan relevante medewerkers en ingehuurde arbeidskrachten. 		Doel: Het optimaliseren van de voeding en prestaties van gewassen en het verminderen van de negatieve effecten van het gebruik van organische/anorganische nutriënten op het milieu (bijv. verontreiniging van oppervlaktewater en grondwater, uitstoot van stikstofoxide, enz. Een

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
(2.1.6 vervolg)		b. Het plan omvat: <ul style="list-style-type: none"> i. Strategieën om: <ul style="list-style-type: none"> • (Nieuw) Overmatige toepassing van nutriënten te vermijden (bijv. alleen toepassen wat het gewas/gras/de bodem nodig heeft, gericht toepassen op de juiste locatie) • Efficiënt gebruik van nutriënten (bijv. toedienen op het juiste moment/in de juiste hoeveelheid en onder de juiste omstandigheden) • Duurzamere bronnen van nutriënten gebruiken • Waar mogelijk het gebruik van nutriënten tot een minimum beperken 	effectieve planning van het nutriëntenbeheer houdt rekening met de risico's die in de beoordeling van het verontreinigingsrisico zijn vastgesteld en is geïntegreerd in de planning van het bodem-, gewas- en veeteeltbeheer. <p>Opmerking: Dit heeft betrekking op alle organische en anorganische nutriënten, met inbegrip van kunstmest, dierlijke mest en gier, compost, enz.</p>
(Nieuw) 2.1.7 De stikstofgebruiksefficiëntie wordt berekend. <div style="background-color: #4CAF50; color: white; padding: 5px; margin-top: 10px; display: inline-block;">Geavanceerd</div>	-	a. De stikstofbenuttingsefficiëntie (NUE) wordt jaarlijks berekend. b. NUE wordt berekend met behulp van nauwkeurige en herhaalbare methoden. c. De NUE-berekening wordt gebruikt om het voedingsstoffenbeoordelings- en beheerplan te onderbouwen.	 <p>Doel: Door te beoordelen hoe effectief stikstof door gewassen wordt opgenomen en gebruikt, kan het bedrijf zijn praktijken op het gebied van nutriënten-, gewas- en bodembeheer aanpassen om de productiviteit van gewassen te ondersteunen, emissies en vervuiling te verminderen en kosten te verlagen.</p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen	
2.2 Bodemgezondheid				
2.2.1 Er worden strategieën geïmplementeerd om bodemdegradatie te voorkomen.	Niet van toepassing als bedrijven niet in de bodem telen	a. (Nieuw) Er worden strategieën geïmplementeerd om verdichting, verzakking, bodemvertrapping, erosie, afvloeiing, uitspoeling en degradatie na de oogst te voorkomen/tot een minimum te beperken.	Doel: Bodemdegradatie voorkomen, met name verdichting, erosie, verzakking, bodemvertrapping, afvloeiing, uitspoeling en degradatie na de oogst. Bodemdegradatie heeft niet alleen gevolgen voor de gezondheid en productiviteit van gewassen, maar ook voor het milieu, omdat het risico op afvloeiing en uitspoeling naar ecosystemen en waterlichamen toeneemt. Het is acceptabel om de rechtvaardiging in 2.2.1.b mondeling aan te tonen.	
		b. Zorg ervoor dat de timing, de veldomstandigheden, de apparatuur en de bodembeheertechnieken geschikt zijn. Deze moeten door het bedrijf worden gepland en gemotiveerd.		
		c. Verslagen van teelt- en veldwerkzaamheden worden gebruikt om de risicobeoordeling te onderbouwen.		
		d. Er zijn geen significante visuele aanwijzingen voor bodemdegradatie, zoals verdichting, verzakking, bodemvertrapping, erosie, afvloeiing, uitspoeling of degradatie na de oogst.		

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkinge n bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>2.2.2 Er worden strategieën geïmplementeerd om het organisch materiaal in de bodem te vergroten/behouden.</p>	<p>Niet van toepassing als bedrijven niet in de bodem telen</p>	<p>a. Er worden strategieën geïmplementeerd om het organisch materiaal in de bodem te verhogen/behouden. Wanneer het organisch materiaal in de bodem niet kan worden verhoogd, moet het bedrijf dit rechtvaardigen.</p>		<p>Doel: Ervoor zorgen dat er passende en effectieve strategieën zijn om het organisch materiaal in de bodem te verhogen of te behouden, wat essentieel is voor de gezondheid van de bodem. Het verbeteren van het organisch materiaalgehalte in de bodem kan de bodemstructuur, micro-organismen en biologische activiteit, nutriëntenkringloop, waterretentie en koolstofvastlegging ondersteunen.</p> <p>Het is acceptabel om de rechtvaardiging in 2.2.2.a mondeling aan te tonen.</p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkinge n bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>(Nieuw) 2.2.3 Er worden strategieën geïmplementeerd om bodemverstoring tot een minimum te beperken.</p>	<p>Niet van toepassing als het niet mogelijk is om bodemverstoring tot een minimum te beperken of wanneer het bedrijf niet in de bodem groeit.</p>	<p>a. Er worden strategieën toegepast om bodemverstoring tot een minimum te beperken.</p>		<p>Doel: Het minimaliseren van bodemverstoring helpt de bodemstructuur te beschermen, erosie te verminderen, de bodembiologie in stand te houden en de gezondheid van de bodem op lange termijn te behouden. Het minimaliseren van verstoring kan ook de koolstofvastlegging in de bodem ondersteunen.</p> <p>Opmerking: Dit verwijst naar het minimaliseren van fysieke bodemverstoring (bijv. grondbewerking, verdichting door machines, enz.). Het minimaliseren van chemische bodemverstoring (bijv. het toepassen van gewasbeschermingsmiddelen) wordt behandeld in 3.3.1 en 3.3.2.</p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
<p>(Nieuw) 2.2.4 Er worden strategieën geïmplementeerd om kale grond tot een minimum te beperken.</p>	<p>Niet van toepassing als het niet mogelijk is om kale grond te minimaliseren of wanneer het bedrijf niet in de bodem groeit</p>	<p>a. Er worden strategieën geïmplementeerd om kale grond te minimaliseren.</p>	<p>Doel: Door de omvang en duur van kale grond te verminderen en het bodemoppervlak bedekt te houden, wordt bodemerosie voorkomen, wordt vocht in de bodem vastgehouden, wordt de bodembiologie ondersteund en wordt onkruid onder controle gehouden.</p>
<p>(Nieuw) 2.2.5 Er worden strategieën geïmplementeerd om levende wortels in de bodem te behouden.</p> <p>Geavanceerd</p>	<p>Niet van toepassing als bedrijven niet in de bodem telen</p>	<p>a. Er worden strategieën geïmplementeerd om levende wortels in de bodem te behouden (bijv. bodembedekkers).</p>	<p>Doel: Het behoud van levende wortels in de bodem kan de bodemstructuur, waterinfiltratie, nutriëntenkringloop en biologische activiteit verbeteren, koolstofvastlegging ondersteunen en bodemerosie en -verdichting voorkomen.</p>
<p>(Nieuw) 2.2.6 Er worden strategieën geïmplementeerd om verzilting van de bodem tot een minimum te beperken.</p>	<p>Niet van toepassing als bedrijven niet in de bodem telen of wanneer er geen risico op verzilting van de bodem bestaat.</p>	<p>a. Er worden strategieën geïmplementeerd om:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. Overmatige zoutpenetratie te minimaliseren. ii. De irrigatie te optimaliseren. 	<p>Doel: De ophoping van in water oplosbaar zout in de bodem voorkomen. Een te hoog zoutgehalte kan leiden tot uitdroging van de plant, waardoor de opbrengst daalt.</p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
2.3 Monitoring van de bodemgezondheid			
2.3.1 De bodemgezondheid wordt jaarlijks gecontroleerd.	Niet van toepassing als bedrijven niet in de bodem telen	<p>a. De fysische, biologische of chemische eigenschappen van de bodem worden gemonitord.</p> <p style="padding-left: 20px;">i. Het bedrijf motiveert en implementeert een representatieve bemonsteringsstrategie en een geschikte monitoringmethode.</p> <hr/> <p>b. (Nieuw) De monitoring wordt jaarlijks uitgevoerd.</p> <hr/> <p>c. (Nieuw) De resultaten worden gebruikt om bodembeheerstrategieën te onderbouwen.</p>	<div style="display: flex; align-items: flex-start;"> <div style="margin-right: 10px;"> </div> <div> <p>Doel: beoordelen/begrijpen hoe gezond de bodem is. Een gezonde bodem draagt bij aan waterretentie en -afvoer, de gezondheid en productiviteit van gewassen, erosiepreventie, koolstofopslag en meer. Door inzicht te krijgen in de huidige gezondheid van de bodem, kan het bedrijf beslissen welke maatregelen het moet nemen om de gezondheid van de bodem te verbeteren/optimaliseren en de effectiviteit daarvan in de loop van de tijd beoordelen.</p> <p style="text-align: right; margin-top: 20px;"> </p> <p>Het is acceptabel om de rechtvaardiging in 2.3.1.a.i mondeling aan te tonen.</p> </div> </div>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
<p>(Nieuw) 2.3.2 Het organisch materiaal in de bodem wordt gemeten.</p> <p>Geavanceerd</p>	<p>Niet van toepassing als bedrijven niet in de bodem telen</p>	<p>a. Het organisch materiaal in de bodem wordt om de 3-5 jaar gemeten met behulp van een door het bedrijf gerechtvaardigde methode.</p> <p>b. LSFR-vraag SSM.04.B is ingevuld met exacte cijfers.</p> <p>c. De resultaten worden gebruikt om bodembeheerstrategieën te onderbouwen.</p>	<p> Doel: Inzicht in het gehalte aan organische stof in de bodem kan het bedrijf helpen bij het verbeteren/behouden van de bodemgezondheid. Door het gehalte aan organische stof in de bodem in de loop van de tijd bij te houden, kan worden vastgesteld hoe effectief deze beheerpraktijken zijn en waar het bedrijf zijn beheer mogelijk moet aanpassen.</p> <p>Het is acceptabel om de rechtvaardiging in 2.3.2.a mondeling aan te tonen.</p> <p></p>
<p>(Nieuw) 2.3.3 De organische koolstof in de bodem wordt gemeten.</p> <p>Geavanceerd</p>	<p>Niet van toepassing als bedrijven niet in de bodem telen</p>	<p>a. De organische koolstof in de bodem wordt om de 3-5 jaar gemeten met behulp van een door het bedrijf gerechtvaardigde methode.</p> <p>b. LSFR-vraag SSM.04.D is ingevuld met exacte cijfers.</p> <p>c. De resultaten worden gebruikt om bodembeheerstrategieën te onderbouwen.</p>	<p> Doel: Door het koolstofgehalte in de bodem te beoordelen, kan het bedrijf inzicht krijgen in de kwaliteit en gezondheid van de bodem. Organische koolstof in de bodem kan worden beschouwd als een belangrijke indicator voor de gezondheid van de bodem en het koolstofvasthoudend vermogen ervan.</p> <p>Het is acceptabel om de rechtvaardiging in 2.3.3.a mondeling aan te tonen.</p> <p></p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkinge n bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
2.4 Substraat			
<p>(Nieuw) 2.4.1 Er worden strategieën geïmplementeerd om over te stappen op veenvrije teeltmedia.</p> <p style="background-color: #4F7942; color: white; padding: 5px; text-align: center;">Geavanceerd</p>	<p>Niet van toepassing als het bedrijf geen op turf gebaseerde groeimedia gebruikt</p>	<p>a. Er worden strategieën geïmplementeerd om:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. De afhankelijkheid van op turf gebaseerde groeimedia te verminderen. ii. Kweekmedia af te nemen van leveranciers die duurzaam beheerde hulpbronnen/materialen gebruiken/stimuleren. <p>b. Het bedrijf legt de beoogde tijdlijn voor de overgang naar veenvrije groeimedia vast.</p> <p>c. Het bedrijf motiveert het type turf-vrije groeimedia dat wordt gebruikt.</p>	<p>Doel: Ervoor zorgen dat er strategieën zijn om af te stappen van het gebruik van turf als groeimedium, vanwege de aanzienlijke negatieve gevolgen van turfwinning voor de biodiversiteit en klimaatverandering. Door groeimedia in te kopen bij leveranciers die actief duurzaam beheerde hulpbronnen en materialen aanmoedigen, kan het bedrijf zijn afhankelijkheid van op turf gebaseerde groeimedia verminderen.</p> <p>Het is acceptabel om 2.4.1.c mondeling te bewijzen.</p>
<p>(Nieuw) 2.4.2 Wanneer vermeerderde planten worden ingekocht, koopt het bedrijf planten die zijn vermeerderd in veenvrije groeimedia.</p> <p style="background-color: #4F7942; color: white; padding: 5px; text-align: center;">Geavanceerd</p>	<p>Niet van toepassing als geen vermeerderde planten worden ingekocht</p>	<p>a. Wanneer vermeerderde planten worden ingekocht, koopt het bedrijf planten die zijn vermeerderd in veenvrije groeimedia.</p>	<p>Doel: Bedrijven aanmoedigen om vermeerderde planten te kopen die zijn gekweekt in veenvrije groeimedia, vanwege de aanzienlijke negatieve gevolgen van veenwinning voor de biodiversiteit en klimaatverandering.</p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
2.5 Toepassing van nutriënten			
<p>2.5.1 Er worden strategieën geïmplementeerd om het verlies van nutriënten tot een minimum te beperken.</p>	<p>Niet van toepassing als er geen meststoffen/silage-effluent/afvalwater wordt gebruikt</p>	<p>a. Wanneer organische/anorganische meststoffen (bijv. kunstmest, dierlijke mest en drijfmest, enz.), silage-effluent en afvalwater worden toegepast op gewassen/gras, gebeurt dit in overeenstemming met de behoeften van het gewas en onder geschikte omstandigheden.</p> <p>b. (Nieuw) Er worden geen meststoffen toegepast op bufferzones, beschermde gebieden en gebieden die als habitat worden beheerd.</p> <p>c. Het gebruik van meststoffen aan de randen van velden (bijvoorbeeld om de aanleg te ondersteunen) of aan de grenzen van terreinen moet tot een minimum worden beperkt/gericht zijn en worden gemotiveerd.</p> <p>d. Er worden strategieën toegepast om het verlies van nutriënten tot een minimum te beperken:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. Tijdens het toedienen van nutriënten/bodembewerking. ii. Door adequate opslag van meststoffen/voedingsstoffen (zie 2.5.5, 4.3.1, 6.3.5, 9.4.1). 	<p>Doel: De productiviteit en gezondheid van gewassen ondersteunen en tegelijkertijd de uitspoeling en uitloging van nutriënten in het milieu beperken.</p> <p>Het is acceptabel om de rechtvaardiging in 2.5.1.c mondeling aan te tonen.</p>
<p>(Nieuw) 2.5.2 Er worden precisietechnieken gebruikt voor het toedienen van meststoffen.</p> <p>Geavanceerd</p>	<p>Niet van toepassing als geen meststoffen worden toegepast</p>	<p>a. Meststoffen worden toegepast met behulp van precisietechnieken/technologie.</p>	<p>Doel: Het gebruik van precisietechnieken kan de efficiëntie en effectiviteit van meststoftoepassingen verbeteren, waardoor de voeding van gewassen wordt geoptimaliseerd, terwijl overmatige toepassing van nutriënten wordt voorkomen en het risico op milieuverontreiniging tot een minimum wordt beperkt.</p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
2.5.3 Apparatuur en machines voor het toedienen van meststoffen worden onderhouden en gekalibreerd.	Niet van toepassing als er geen meststoffen worden toegepast	a. Er is bewijs dat landbouwmachines en -apparatuur (inclusief eigen en gehuurde apparatuur) voor het toedienen van organische/anorganische meststoffen (bijv. kunstmest, dierlijke mest en drijfmest) worden onderhouden en gekalibreerd om vervuiling van het milieu te voorkomen en ervoor te zorgen dat de juiste hoeveelheden worden toegediend.	 Doel: Milieuverontreiniging voorkomen door ervoor te zorgen dat landbouwmachines en -apparatuur correct functioneren.
2.5.4 Aanbevelingen voor het gebruik van meststoffen (organisch of anorganisch) worden gegeven door bevoegde, gekwalificeerde personen.	Niet van toepassing als er geen meststoffen worden gebruikt	a. Bewijs van kwalificaties voor bekwame, gekwalificeerde personen. b. Bewijs van professionele ontwikkeling van personen om hun bekwaamheid en kwalificaties op peil te houden (d.w.z. opleidingsgegevens van adviseurs of personeel).	 Doel: Ervoor zorgen dat aanbevelingen voor meststoffen, zowel organisch als anorganisch, worden gedaan door gekwalificeerde personen. Dit helpt om de gezondheid en productiviteit van gewassen te optimaliseren, over- of onderbemesting te voorkomen en milieueffecten zoals waterverontreiniging of bodemdegradatie tot een minimum te beperken.
2.5.5 De opslag en toepassing van meststoffen worden geregistreerd.	Niet van toepassing als er geen meststoffen worden toegepast	a. Veld-/perceelgegevens en fertigatiegegevens waaruit blijkt dat alle organische/anorganische meststoffen strategisch, in de juiste hoeveelheid en op het juiste moment zijn toegepast en nauwkeurig zijn geplaatst. b. (Nieuw) Het gebruik van organische/anorganische meststoffen is in overeenstemming met de wetgeving. c. De gegevens/toepassingen zijn in overeenstemming met de strategieën in het geïntegreerde nutriëntenbeheerplan. d. Registraties van de exploitant met betrekking tot toepassingen op het veld. e. De registraties tonen de opslag van organische/anorganische meststoffen.	 Doel: ervoor zorgen dat de opslag en toepassing van organische en anorganische meststoffen systematisch worden geregistreerd. Dit helpt bij het bijhouden van het gebruik van nutriënten, het naleven van de regelgeving, het verbeteren van het beheer van hulpbronnen en het identificeren van potentiële milieurisico's.

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
2.5.6 Exploitanten/ingehuurde arbeidskrachten zijn opgeleid in nauwkeurige technieken voor het toepassen van meststoffen.	Niet van toepassing als er geen meststoffen worden toegepast	a. De opleidingsgegevens van operators/ingehuurde arbeidskrachten omvatten: i. Alle interne trainingen en ervaring. ii. Het mengen van nutriënten voor fertigatiesystemen. iii. Passend bewustzijn van beschermde gebieden/gebieden met een hoge natuurwaarde op het bedrijf en risico's in verband met nutriëntenverlies door afvloeiing.	 Doel: Ervoor zorgen dat operators en ingehuurde arbeidskrachten goed zijn opgeleid in nauwkeurige bemestingstechnieken om negatieve milieueffecten tot een minimum te beperken.

Gewasgezondheid en geïntegreerde plaagbestrijding.

Binnen een IFM-systeem hanteert geïntegreerde plaagbestrijding (IPM) een holistische benadering van gewasgezondheid en -bescherming door verschillende strategieën (cultureel, biologisch, mechanisch en chemisch) te combineren om gewassen te beschermen en ervoor te zorgen dat chemische bestrijding alleen wordt gebruikt wanneer dat nodig is. Het is essentieel om verschillende benaderingen te overwegen om er voor zorg te dragen dat het evenwicht tussen het optimaliseren van opbrengst en kwaliteit, gewasgezondheid, kostenefficiëntie en milieubescherming behouden blijft.

Het beschermen van gewassen tegen ongedierte, onkruid en ziekten is een essentieel onderdeel van Geïntegreerd Bedrijfsbeheer (IFM) om de opbrengsten op peil te houden en vermijdbare verliezen te verminderen. Een effectieve en verantwoorde toepassing van gewasbeschermingsmaatregelen ondersteunt niet alleen de gezondheid en productiviteit van gewassen, maar helpt ook het risico op waterverontreiniging te voorkomen, de bodemgezondheid te beschermen en de abundantie en diversiteit van inheemse en nuttige soorten te behouden.

Grasland en voergewassen moeten worden beheerd als een gewas in termen van gewasgezondheid en -bescherming. Door ze te beheren in overeenstemming met de IFM- en IPM-principes kunnen zowel de opbrengst als de gras kwaliteit voor vee worden geoptimaliseerd, terwijl negatieve effecten op het milieu en de biodiversiteit worden voorkomen.

Aanvullende richtlijnen voor dit onderdeel zijn te vinden in de myLEAF [Guidance Library](#).

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
3.1 Beoordeling en planning			
3.1.1 Er is een kortetermijnplanning voor teelten en vruchtwisseling.	Niet van toepassing in sommige omstandigheden waar er meerjarige gewassen zijn, volledig binnen geteeld wordt of waar geen gewassen worden geteeld (zie begeleiding).	a. Het bedrijf stelt de beoogde vruchtwisseling vast voor een periode van 3 jaar. b. (Nieuw) Bij de selectie van gewassen wordt rekening gehouden met: <ul style="list-style-type: none"> • Selectie van variëteiten/soorten • Druk door plagen, onkruid en ziekten • Optimalisatie van de opname van voedingsstoffen • Verbetering/ondersteuning van de bodemgezondheid • Weer/klimaat c. Gewasrotaties zijn duurzaam en geschikt voor het bedrijf/land - de rotatie houdt rekening met: <ul style="list-style-type: none"> • Gewastype en nutriëntenbehoeften • Beschikbaarheid van voedingsstoffen in de bodem • Verbeteringen in de bodemgezondheid • Bestrijding van ongedierte, onkruid en ziekten • De rol van vee, indien van toepassing • Weer/klimaat 	Doel: Een effectieve gewas- en vruchtwisselingsplanning ondersteunt de gezondheid van gewassen en bodems door het verbeteren van het nutriëntenbeheer, de teelt en het doorbreken van cycli van plagen, onkruid en ziekten. Vruchtwisseling stimuleert een grotere gewasdiversiteit, wat helpt om deze druk te verminderen en een grotere agrobiodiversiteit te bevorderen. Opmerking: Het toepassingsgebied van dit controlepunt omvat ook grasland.

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>(Nieuw) 3.1.2 Er is een langetermijnplanning voor gewassen/vruchtwisseling.</p> <p>Geavanceerd</p>	<p>Niet van toepassing in sommige omstandigheden waar er meerjarige gewassen zijn, volledig binnen geteeld wordt of waar geen gewassen worden geteeld.</p>	<p>a. Het bedrijf stelt de beoogde vruchtwisseling op lange termijn vast (meer dan 3 jaar).</p>	<p>Doel: Een effectieve planning van gewassen en vruchtwisseling ondersteunt de gezondheid van gewassen en bodems door het verbeteren van het nutriëntenbeheer, de teelt en het doorbreken van cycli van ongedierte, onkruid en ziekten. Vruchtwisseling stimuleert een grotere diversiteit aan gewassen, wat helpt om deze druk te verminderen en een grotere agrobiodiversiteit te bevorderen.</p> <p>Opmerking: Het toepassingsgebied van dit controlepunt omvat ook grasland.</p>	
<p>(Nieuw) 3.1.3 Het bedrijf vergroot/optimaliseert de diversiteit van gewassen.</p> <p>Geavanceerd</p>	<p>Niet van toepassing bij volledig binnen geteeld wordt</p>	<p>a. Het bedrijf vergroot/optimaliseert de diversiteit van gewassen/bodembedekkers in de vruchtwisseling.</p>	<p>Doel: Een grotere diversiteit aan gewassen en bodembedekkers kan de veerkracht vergroten en de productiviteit ondersteunen. Een grotere diversiteit helpt de druk van ongedierte, onkruid en ziekten te verminderen, de gezondheid van de bodem en de gewassen te ondersteunen en een grotere agrobiodiversiteit op het bedrijf te bevorderen.</p>	

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>(Nieuw) 3.1.4 Wanneer grond voor minder dan 3 jaar wordt gepacht, is men zich bewust van de bredere vruchtwisseling.</p> <p>Geavanceerd</p>	<p>Niet van toepassing als er geen land wordt gepacht, of in sommige gevallen wanneer er meerjarige gewassen worden geteeld, volledig binnen geteeld wordt of wanneer er geen gewassen worden geteeld.</p>	<p>a. Wanneer grond voor minder dan 3 jaar wordt gepacht, is het bedrijf zich bewust van:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. De positie van het gewas binnen de vruchtwisseling. ii. Hoe de positie binnen de vruchtwisseling kan worden gebruikt om het beheer van de bodem, voedingsstoffen, ongedierte, onkruid en ziekten te verbeteren/optimaliseren. 	<p>Doel: Begrijpen hoe het bedrijf op basis van zijn positie in de vruchtwisseling duurzamere beheerpraktijken kan implementeren om de algehele duurzaamheid van de vruchtwisseling te verbeteren.</p> <p>Het is acceptabel om controlepunten mondeling aan te tonen.</p>	

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>3.1.5 Er is een plan voor de gezondheid van gewassen en geïntegreerde plaagbestrijding (IPM).</p>	<p>Niet van toepassing als er geen gewassen worden geteeld</p>	<p>a. Het plan is:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Jaarlijks herzien, met inbegrip van: <ul style="list-style-type: none"> • Strategieën bijwerken, waar nodig ii. (Nieuw) Beschikbaar/gecommuniceerd aan relevante medewerkers en ingehuurd arbeidskrachten. 		<p>Doel: Door een IPM-aanpak te implementeren, kan het bedrijf zich aanpassen aan en omgaan met ongedierte, onkruid en ziekten, terwijl de negatieve effecten op het milieu (bijv. bodem- en waterverontreiniging, verlies aan biodiversiteit) tot een minimum worden beperkt en een grotere biodiversiteit op het bedrijf wordt bevorderd (bijv. nuttige insecten, stroken met wilde bloemen, enz.). Door zich te richten op preventie, detectie/monitoring en vervolgens bestrijding, kan het bedrijf het risico op resistentieopbouw minimaliseren, de afhankelijkheid van chemische middelen verminderen en zijn aanpassingsvermogen en veerkracht ten opzichte van veranderende druk verbeteren.</p> <p>Opmerking: Wanneer het bedrijf vaststelt dat chemische bestrijding noodzakelijk is (bijvoorbeeld wanneer</p>
		<p>b. (Nieuw) Het bedrijf geeft prioriteit aan planning en beslissingen volgens de hiërarchie van de piramide voor geïntegreerde plaagbestrijding (IPM).</p>		
		<p>c. Het plan omvat IPM-strategieën voor het bestrijden van ongedierte, onkruid en ziekten door middel van:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Preventie (bijvoorbeeld agronomische praktijken). ii. Detectie/monitoring (bijv. gewasinspecties, beslissingsondersteuning). iii. Bestrijding/beheersing van de impact (bijv. mechanisch, fysisch, biologisch, chemisch). 		
		<p>d. Alle gewasbeschermingspraktijken en -producten zijn gerechtvaardigd.</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Dit omvat ook eventuele afwijkingen van de planning/praktijk en de reden voor de afwijking. 		

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
(3.1.5 vervolg)	Niet van toepassing als geen chemische bestrijding wordt gebruikt of wanneer er geen gewassen worden geteeld.	e. Wanneer chemische bestrijding noodzakelijk is, zijn er: <ul style="list-style-type: none"> • Strategieën om het gebruik van synthetische chemicaliën te minimaliseren/optimaliseren • Passende doseringen en tijdstippen (zie 3.3.9, 3.3.10) • Strategieën voor resistentiemanagement (zie 3.3.3) 		mechanische, fysische of biologische bestrijding niet geschikt of mogelijk is), moeten de toegepaste strategieën worden afgestemd op het specifieke gewastype en, indien van toepassing, op begeleidende planten, zodat een gerichte aanpak wordt gewaarborgd.
(Nieuw) 3.1.6 Toekomstige risico's van plagen, onkruid en ziekten worden beoordeeld/voorspeld. <div style="background-color: #4CAF50; color: white; padding: 2px; display: inline-block;">Geavanceerd</div>	-	a. Het bedrijf beoordeelt en voorspelt toekomstige risico's van plagen, onkruid en ziekten (bijvoorbeeld als gevolg van klimaatverandering, resistentie, enz.).		Doel: Het beoordelen en voorspellen van toekomstige risico's (bijvoorbeeld druk door ongedierte, onkruid en ziekten die zich in de toekomst kunnen ontwikkelen en uitdagingen kunnen vormen) kan het bedrijf helpen om proactief te zijn in zijn managementplanning en preventieve strategieën te implementeren.
(Nieuw) 3.1.7 Er worden beslissingsondersteunende systemen/instrumenten gebruikt. <div style="background-color: #4CAF50; color: white; padding: 2px; display: inline-block;">Geavanceerd</div>	-	a. Het bedrijf gebruikt beslissingsondersteunende systemen/hulpmiddelen om informatie te verstrekken over het beheer van ongedierte, onkruid en ziekten.		Doel: Beslissingsondersteunende systemen en hulpmiddelen kunnen helpen bij een betere planning en bestrijding van ongedierte, onkruid en ziekten door meer inzicht te geven in de juiste behandelingsdrempels en -methoden, de ernst van de gevolgen te voorspellen, enz.

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
3.2 Monitoring			
3.2.1 Ongedierte, onkruid, ziekten en nuttige organismen worden gemonitord en geregistreerd.	-	a. Er worden gegevens bijgehouden van regelmatige monitoring. Deze gegevens omvatten: <ul style="list-style-type: none"> i. Het gebruik van drempelwaarden voor ongedierte, onkruid en ziekten, indien van toepassing. ii. Lokale weersomstandigheden. b. De monitoring wordt uitgevoerd door een agronoom, een opgeleid personeelslid of door middel van technologie, indien beschikbaar. c. De resultaten van de monitoring worden gebruikt om te beslissen wanneer gewasbeschermingsmiddelen moeten worden toegepast.	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div> <p>Doel: Het monitoren van ongedierte, onkruid, ziekten en nuttige organismen kan bedrijven helpen weloverwogen beslissingen te nemen over gewasbeheer, waaronder de keuze welke gewasbeschermingsmaatregelen wanneer moeten worden genomen.</p> </div> </div> <div style="text-align: right; margin-top: 20px;"> </div>
3.3 Milieubescherming en bestrijding van verontreiniging			
3.3.1 Het bedrijf brengt de milieueffecten van alle gewasbeschermingsmaatregelen in kaart.	-	a. De geïdentificeerde milieueffecten worden gebruikt om managementbeslissingen over alle gewasbeschermingsmaatregelen, waaronder gewasbeschermingsmiddelen, mechanische en culturele maatregelen, te onderbouwen en te rechtvaardigen. b. Strategieën om de milieueffecten tot een minimum te beperken worden vastgelegd tijdens de planning voorafgaand aan het groeiseizoen.	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div> <p>Doel: Door inzicht te krijgen in de mogelijke negatieve effecten van gewasbeschermingsmaatregelen, kan het bedrijf strategieën implementeren om schade aan ecosystemen en bodembiologie te minimaliseren, de biodiversiteit te beschermen en te voldoen aan milieuregelgeving.</p> <p>Het is acceptabel om de rechtvaardiging in 3.3.1.a mondeling aan te tonen.</p> </div> </div> <div style="text-align: right; margin-top: 20px;"> </div>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>3.3.2 Er worden strategieën geïmplementeerd om de negatieve effecten op nuttige en niet-doelsoorten te minimaliseren.</p>		<p>a. Er worden strategieën geïmplementeerd om de negatieve effecten van gewasbeschermingsmaatregelen op nuttige en niet-doelsoorten, waaronder bestuivers, te minimaliseren.</p>		<p>Doel: Ervoor zorgen dat het bedrijf negatieve effecten op nuttige en niet-doelsoorten (bijv. bestuivers, nuttige bodemorganismen/micro-organismen, enz.) die de biodiversiteit, de gezondheid van gewassen en de bodembioïologie ondersteunen, voorkomt/minimaliseert.</p>
<p>3.3.3 Er worden strategieën geïmplementeerd om resistentie van ongedierte, onkruid en ziekten tegen gewasbeschermingsmiddelen te voorkomen.</p>	<p>Niet van toepassing als geen gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt</p>	<p>a. Er worden resistentiemanagementstrategieën geïmplementeerd voor elk gebruikt gewasbeschermingsmiddel, waaronder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gebruik van drempelwaarden, indien beschikbaar • Gebruik van verschillende toepassingsmethoden • Het minimaliseren of vermijden van het gebruik van herbiciden, fungiciden, insecticiden, slakkenbestrijdingsmiddelen en plantengroei-regulatoren 		<p>Doel: Voorkomen dat resistentie ontstaat door verkeerd gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en daarmee de risico's van resistentie tegen gewasbeschermingsmiddelen beperken (bijv. mislukte oogsten, het ontstaan van 'super'-plagen/onkruid/ziekten, milieuvervuiling en verlies aan biodiversiteit door extra/sterkere toepassingen van gewasbeschermingsmiddelen, enz.)</p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
3.3.4 Er is een gedocumenteerde en zichtbare noodprocedure voor verontreiniging.	-	a. De procedure bevat strategieën voor het omgaan met lekkages die schadelijk zijn voor het milieu, mensen en dieren. Waaronder: <ol style="list-style-type: none"> i. Contactgegevens van alle medewerkers en autoriteiten. ii. Het meldingsproces om relevante medewerkers en autoriteiten te waarschuwen. iii. Een logische volgorde die moet worden gevolgd op basis van de aard van de lekkage. iv. Welke onmiddellijke maatregelen moeten worden genomen. v. Relevante apparatuur (apparatuur is geschikt, beschikbaar en gemakkelijk te vinden). 		Doel: Een gedocumenteerde en zichtbaar opgehangen noodprocedure voor verontreiniging helpt ervoor te zorgen dat medewerkers kunnen reageren op en omgaan met lekkages en verontreinigingen, zodat de schadelijke gevolgen voor mensen, dieren en het milieu tot een minimum worden beperkt. <div style="text-align: right;"> </div>
3.3.5 Er worden alleen goedgekeurde GBM gebruikt en opgeslagen.	Niet van toepassing als het bedrijf geen GBM gebruikt/ opslaat	a. Uit de opslag, voorraadrotatie en registraties blijkt dat alle gebruikte gewasbeschermingsmiddelen zijn goedgekeurd volgens de nationale regelgeving.		Doel: Het bedrijf gebruikt en slaat alleen goedgekeurde gewasbeschermingsmiddelen (GBM) op, in overeenstemming met de nationale regelgeving, om de veiligheid,

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
(3.3.5 vervolg)	Niet van toepassing als het bedrijf het gebruik uit een ander land niet extrapoleert	b. Sommige landen kunnen van het bedrijf eisen dat het geëxtrapoleerd gebruik uit een ander land toepast. Het gewasbeschermingsmiddel zelf moet al een ander wettelijk gebruik hebben in het land waar het wordt gebruikt. Er is een volledige motivering voor elke extrapolatie, in overeenstemming met de basisvereisten.		milieuverantwoordelijkheid en naleving van wettelijke normen te waarborgen.
3.3.6 GBM worden veilig opgeslagen en verwijderd om het milieu en mensen te beschermen.	Niet van toepassing als het bedrijf geen GBM opslaat/verwijderd	a. GBM worden veilig opgeslagen en op verantwoorde wijze verwijderd in overeenstemming met nationale voorschriften en richtlijnen.		Doel: ervoor zorgen dat GBM worden opgeslagen en verwijderd op een manier die ongeoorloofde toegang voorkomt, de menselijke gezondheid beschermt en vervuiling van het milieu voorkomt.
b. GBM-containers worden verwijderd in overeenstemming met nationale regelgeving.				
3.3.7 Apparatuur voor het toepassen van GBM wordt op de juiste wijze onderhouden en gekalibreerd.	Niet van toepassing als er geen nationale regeling bestaat of wanneer er geen GBM worden toegepast.	a. Apparatuur voor het toepassen van GBM heeft testcertificaten van een nationaal erkend programma, indien een nationaal programma beschikbaar is.		Doel: Milieuverontreiniging voorkomen door ervoor te zorgen dat apparatuur voor het toepassen van GBM in goede staat verkeert (bijv. geen overmatig gebruik van GBM, enz.).

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
(3.3.7 vervolg)	Niet van toepassing als er een nationaal programma beschikbaar is of wanneer GBM niet worden toegepast	b. Wanneer er geen nationaal programma is, zijn er gegevens over routineonderhoud en kalibratie.	
3.3.8 Aanbevelingen en toepassingen van GBM worden gedaan door bekwame en gekwalificeerde personen.	Niet van toepassing als GBM niet worden toegepast	a. GBM-aanbevelingen worden gedaan door bekwame en gekwalificeerde personen, inclusief bewijs van professionele ontwikkeling om bekwaamheid/kwalificatie te behouden. b. Exploitanten/ingehuurde arbeidskrachten zijn bekwam en gekwalificeerd in het gebruik van GBM, wat training en bewijs van voortdurende professionele ontwikkeling omvat om hun bekwaamheid/kwalificaties te behouden.	 Doel: Ervoor zorgen dat GBM worden aanbevolen en toegepast door personen met de juiste kwalificaties en expertise om een veilig, effectief en verantwoord gebruik te garanderen.
3.3.9 De toepassingsgraad en het tijdstip van toepassing van GBM zijn passend en gerechtvaardigd.	Niet van toepassing als GBM niet worden toegepast	a. De dosering en het tijdstip van toepassing van gewasbeschermingsmiddelen voldoen aan de wettelijke vereisten en de instructies op het etiket van het gewasbeschermingsmiddel (bijvoorbeeld met betrekking tot het specifieke gewas, de maximaal toegestane totale dosis, het maximale aantal behandelingen en het laatste tijdstip van toepassing zoals aangegeven op het etiket van het gewasbeschermingsmiddel).	 Doel: Ervoor zorgen dat gewasbeschermingsmiddelen in gerechtvaardigde en passende hoeveelheden worden toegepast om de effectiviteit te optimaliseren, de negatieve gevolgen voor het milieu te minimaliseren en te voldoen aan lokale en nationale regelgeving.

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
(3.3.9 vervolg)		b. De groeifasen, de mate van besmetting en het type gewasbeschermingsmiddel worden beoordeeld om de juiste dosering van het gewasbeschermingsmiddel te bepalen.		
	Niet van toepassing als geen modificerende middelen worden gebruikt	c. Het gebruik van modificerende middelen (bijvoorbeeld om lagere doseringen en sproeien met een laag volume mogelijk te maken) voldoet aan lokale en nationale regelgeving.		
3.3.10 GBM-toepassingen en - tarieven worden geregistreerd.	Niet van toepassing als GBM niet worden toegepast	a. Het bedrijf registreert GBM-toepassingen en -tarieven.	 Doel: ervoor zorgen dat GBM-toepassingen, inclusief de gebruikte tarieven, nauwkeurig worden gedocumenteerd. Dit ondersteunt traceerbaarheid, naleving en effectievere managementplanning.	
	Niet van toepassing als GBM niet worden toegepast of wanneer het niet mogelijk is om de toepassingsomstandigheden te registreren	b. De gegevens omvatten de toepassingsvoorwaarden (bijv. bodem, weer, enz.).		
	Niet van toepassing als geen gewasbeschermingsmiddelen worden toegepast	c. Alle operators/ingehuurde arbeidskrachten binnen het sproeitem worden in de gegevens geïdentificeerd.		

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
3.3.11 Er is een gedocumenteerde procedure om er voor zorg te dragen dat de oogstintervallen worden nageleefd.	Niet van toepassing als geen gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt	a. Procedures bepalen de eerste toegestane oogsttijd en -datum na toepassing van gewasbeschermingsmiddelen.		Doel: Het toepassen van oogstintervallen kan de negatieve effecten van de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen op de menselijke gezondheid en het milieu helpen beperken.
		b. De procedures worden nageleefd.		
3.3.12 Er zijn beschermingsmaatregelen getroffen op plaatsen waar GBM worden gemengd/verwerkt om morsen of verontreiniging van waterlichamen en het lokale milieu te voorkomen.	Niet van toepassing als GBM niet worden toegepast of wanneer GBM niet ter plaatse worden gemengd/verwerkt.	a. Ruimtes waar GBM worden gemengd en verwerkt, bevinden zich niet in de buurt van: <ul style="list-style-type: none"> • Toegangspoorten • Waterlichamen • Sloten/dijken • Zeer doorlatende grond in grondwaterbeschermingsgebieden • Afvoeren (bijv. afvoeren in tuinen, ondergrondse veldafvoeren), tenzij de afvoer naar een veilige opslagtank/waterzuiveringsinstallatie leidt • Drukbezochte gebieden 		Doel: Ervoor zorgen dat tijdens het mengen en hanteren van GBM beschermende maatregelen worden genomen om mogelijke verontreiniging van het milieu en schade aan ecologisch kwetsbare gebieden te voorkomen.
		b. Er worden draagbare lekbakken/opvangbakken gebruikt.		

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>3.3.13 Er worden strategieën geïmplementeerd om er voor zorg te dragen dat het gebruik van GBM beperkt blijft tot het toepassingsgebied.</p>	<p>Niet van toepassing als GBM niet worden toegepast</p>	<p>a. Strategieën om de toepassing van GBM te beperken tot het vereiste gebied omvatten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toepassingsplanning • Correcte sproeicondities (bijv. om sproeidrift te voorkomen) • Nauwkeurige toepassingen • Keuze van sproeier • Keuze van sproeikop • Bufferzones/onbespoten stroken (zie richtsnoeren) 		<p>Doel: Ervoor zorgen dat gewasbeschermingsmiddelen strikt worden toegepast op het aangewezen gebied, met behulp van de genoemde strategieën om verontreiniging van het milieu (met name kwetsbare gebieden zoals habitats en beschermd gebieden) te voorkomen.</p> <p>Het is acceptabel om de rechtvaardiging in 3.3.13.c mondeling aan te tonen.</p>
		<p>b. (Nieuwe) GBM worden niet toegepast in bufferzones, beschermd gebieden en gebieden die als habitat worden beheerd.</p>		
		<p>c. Elke toepassing van gewasbeschermingsmiddelen op akkerranden (bijvoorbeeld ter ondersteuning van de vestiging) of perceelsgrenzen moet tot een minimum worden beperkt/gericht zijn en worden gemotiveerd.</p>		
<p>(Nieuw) 3.3.14 Voor de toepassing van GBM worden precisietechnieken gebruikt.</p> <p>Geavanceerd</p>	<p>Niet van toepassing als GBM niet worden toegepast</p>	<p>a. Het bedrijf past GBM toe met behulp van precisietechnieken.</p>		<p>Doel: Door precisietechnieken toe te passen, kan de efficiëntie en effectiviteit van GBM-toepassingen worden verbeterd en kan worden gewaarborgd dat GBM alleen op het vereiste gebied worden toegepast. Dit kan helpen om het gebruik van GBM te minimaliseren en de risico's van milieuverontreiniging te beperken.</p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>(Nieuw) 3.3.15 Er worden technieken met lage drift gebruikt om GBM toe te passen.</p> <p>Geavanceerd</p>	<p>Niet van toepassing als GBM niet worden toegepast</p>	<p>a. Het bedrijf past GBM toe met behulp van technieken met geringe afwijking.</p>		<p>Doel: De toepassing van technieken met geringe drift kan de efficiëntie en effectiviteit van de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen verbeteren en ervoor zorgen dat gewasbeschermingsmiddelen alleen op het vereiste gebied worden toegepast. Dit kan helpen om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen tot een minimum te beperken en de risico's voor het milieu te minimaliseren.</p>
<p>3.3.16 Er worden adequate voorzorgsmaatregelen genomen om naburige bedrijven en het publiek te beschermen tegen het gebruik van landbouwchemicaliën.</p>	<p>Niet van toepassing als er geen agrochemicaliën worden gebruikt</p>	<p>a. De installatie en bediening van toepassingsapparatuur is nauwkeurig.</p>		<p>Doel: Negatieve effecten van het gebruik van landbouwchemicaliën op naburige bedrijven en het publiek voorkomen, waarbij de bescherming van de menselijke gezondheid voorop staat.</p>
<p>b. Er is een sproeivrije bufferzone wanneer er naast naburige eigendommen en openbaar toegankelijke gebieden wordt gespoten.</p>	<p>Doel: ervoor zorgen dat naburige bedrijven en het publiek goed op de hoogte zijn van wanneer en waar agrochemicaliën worden toegepast, om de veiligheid te verbeteren en de risico's van blootstelling te verminderen.</p>			
<p>3.3.17 Er worden maatregelen genomen om naburige bedrijven en het publiek te informeren over activiteiten waarbij agrochemicaliën worden toegepast.</p> <p>Geavanceerd</p>	<p>Niet van toepassing als geen agrochemicaliën worden gebruikt</p>	<p>a. Aangrenzende bedrijven/woningen/openbaar toegankelijke gebieden worden op de hoogte gebracht wanneer agrochemische middelen worden toegepast.</p>		<p> Doel: ervoor zorgen dat naburige bedrijven en het publiek goed op de hoogte zijn van wanneer en waar agrochemicaliën worden toegepast, om de veiligheid te verbeteren en de risico's van blootstelling te verminderen.</p>

Afval en bijproductenbeheer.

Het effectief en verantwoord beheren van afval en bijproducten op de boerderij is een belangrijk onderdeel van Geïntegreerd Bedrijfsbeheer (IFM). Door afval en bijproducten op een meer circulaire manier te beheren, kan het gebruik van hulpbronnen worden geoptimaliseerd, vervuiling worden voorkomen, kosten worden verlaagd en water, biodiversiteit en bodem worden beschermd.

Bijna elk bedrijf produceert afval, wat potentiële vervuilingsrisico's en negatieve gevolgen voor het milieu met zich meebrengt. Om deze risico's te beperken, moet al het afval dat op de boerderij wordt geproduceerd zoveel mogelijk worden verminderd, hergebruikt en gerecycled.

In veel gevallen zijn 'afvalstoffen' en 'bijproducten' van landbouwbedrijven waardevolle hulpbronnen, en door hun potentieel optimaal te benutten kan niet alleen de efficiëntie worden verbeterd, maar kunnen ook de kosten worden verlaagd en de risico's van vervuiling op het bedrijf worden verminderd.

Aanvullende richtlijnen voor dit onderdeel zijn te vinden in de myLEAF [Guidance Library](#).

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
4.1 Beoordeling en planning			
<p>(Verzwaard) 4.1.1 Er is een beoordeling van afval en bijproducten.</p>	-	<p>a. De beoordeling wordt:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. Jaarlijks wordt geëvalueerd en waar nodig bijgewerkt. ii. (Nieuw) Beschikbaar/gecommuniceerd aan relevante medewerkers en ingehuurde arbeidskrachten. <hr/> <p>b. De beoordeling omvat:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. Identificatie van alle soorten afval/bijproducten (bijv. plastic, substraat, chemisch afval, dierlijk afval, karton, voedselafval). ii. Bronnen van afval/bijproducten. iii. Geschatte verhouding van afval/bijproducten die worden hergebruikt, gerecycled en verwijderd. 	<p> Doel: Door de afvalstoffen en bijproducten die op het bedrijf worden geproduceerd te beoordelen en te begrijpen, en na te gaan of ze worden hergebruikt, gerecycled of verwijderd, kan het bedrijf de grootste bronnen/soorten afvalstoffen en bijproducten identificeren en strategieën ontwikkelen om deze op een duurzamere manier te beheren.</p> <p style="text-align: right;"></p>
<p>(Nieuw) 4.1.2 De hoeveelheid afval/bijproducten die op het bedrijf wordt geproduceerd, wordt gemeten.</p> <p style="background-color: #4CAF50; color: white; padding: 5px; display: inline-block;">Geavanceerd</p>	-	<p>a. Het bedrijf meet de hoeveelheid afval/bijproducten die op het bedrijf wordt geproduceerd (bijv. plastic, voedselafval/voedseloverschotten, enz.).</p> <hr/> <p>b. De meting wordt jaarlijks uitgevoerd.</p>	<p> Doel: Door de hoeveelheid afval en bijproducten die op het bedrijf worden geproduceerd te meten, kan het bedrijf de effectiviteit van zijn beheerstrategieën in de loop van de tijd beoordelen.</p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkinge n bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
<p>(Verzwaard) 4.1.3 Er is een plan voor het beheer van afval en bijproducten.</p>	-	<p>a. Het plan is:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Gebaseerd op de beoordeling van afval en bijproducten. ii. Wordt jaarlijks herzien, inclusief: <ul style="list-style-type: none"> • Beoordeling/registratie van de voortgang ten opzichte van de doelstellingen • Strategieën/doelstellingen bijwerken, waar nodig iii. (Nieuw) Beschikbaar/gecommuniceerd aan relevante medewerkers en ingehuurde arbeidskrachten. <p>b. Het plan omvat:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Strategieën om: <ul style="list-style-type: none"> • Afval verminderen • Afval/bijproducten hergebruiken • Afval/bijproducten te recyclen • Verantwoord afval verwijderen wanneer het niet kan worden hergebruikt ii. Doelstellingen om: <ul style="list-style-type: none"> • Afval minimaliseren • Het aandeel hergebruikt en gerecycled afval vergroten/de afhankelijkheid van niet-recyclebare materialen verminderen • Gebruik waar mogelijk alternatieve materialen (bijv. biologisch afbreekbare of composteerbare kunststoffen) • Waar mogelijk gesloten kringloop- of circulaire benaderingen implementeren (bijv. verpakkingen terugsturen naar de fabrikant/leverancier voor hergebruik) 	<p> Doel: Manieren vinden om afval te verminderen en afval en bijproducten duurzamer te beheren, waaronder het beheer van afval/bijproducten op een meer circulaire manier die vroegtijdige verwijdering en vervuiling van het milieu voorkomt. Veel soorten afval en bijproducten zijn waardevolle hulpbronnen die kunnen worden hergebruikt of voor andere doeleinden kunnen worden ingezet.</p> <p></p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkinge n bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
4.2 Afvalvermindering			
<p>(Nieuw) 4.2.1 Er worden strategieën geïmplementeerd om voedselafval/voedseloverschotten op de boerderij te beheren.</p>	-	<p>a. Er worden strategieën geïmplementeerd om voedselverspilling/voedseloverschotten op de boerderij te beheren, waaronder:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. Voedselverspilling/voedseloverschotten voorkomen/minimaliseren. ii. Hergebruik of herbestemming van voedselverspilling/voedseloverschotten, waar mogelijk. 	<p>Doel: Ervoor zorgen dat voedselafval/voedseloverschotten die op boerderijen worden geproduceerd, effectief worden beheerd om afval tot een minimum te beperken, de impact op het milieu (bijv. broeikasgasemissies) te verminderen en het gebruik van hulpbronnen te optimaliseren.</p>
<p>(Nieuw) 4.2.2 Afval/bijproducten worden hergebruikt of voor andere doeleinden gebruikt.</p> <p style="background-color: #4F7942; color: white; padding: 5px; display: inline-block;">Geavanceerd</p>	-	<p>a. Afval/bijproducten worden hergebruikt of voor andere doeleinden gebruikt om onnodige verwijdering te voorkomen.</p>	<p>Doel: Bedrijven aanmoedigen om afval en bijproducten als grondstoffen te gebruiken door ze te hergebruiken of een nieuwe bestemming te geven in plaats van ze weg te gooien. Deze aanpak kan bedrijven helpen om bij te dragen aan een meer circulaire economie en hun impact op het milieu te minimaliseren.</p>
<p>(Nieuw) 4.2.3 Afval/bijproducten worden op verantwoorde wijze verwijderd.</p>	-	<p>a. Afval/bijproducten worden op verantwoorde wijze verwijderd en alleen als laatste redmiddel, nadat alle andere mogelijkheden voor hergebruik of recycling zijn uitgeput.</p> <p>b. Het bedrijf moet een rechtvaardiging geven wanneer afval/bijproducten worden verwijderd en niet kunnen worden hergebruikt, verminderd of gerecycled.</p>	<p>Doel: Ervoor zorgen dat alle haalbare opties voor hergebruik of recycling van afval en bijproducten grondig worden overwogen voordat tot verwijdering wordt overgegaan. Wanneer verwijdering onvermijdelijk is, moet dit op verantwoorde wijze gebeuren om milieuverontreiniging te voorkomen. Het is acceptabel om 4.2.3.b mondeling te bewijzen.</p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkinge n bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
4.3 Verontreinigingsbeheersing			
4.3.1 Compost, drijfmest, mest, digestaat en andere organische materialen worden opgeslagen om vervuiling van het milieu te voorkomen.	Niet van toepassing in gevallen waarin compost, drijfmest, mest, gistingsresidu en andere organische materialen niet worden gebruikt of opgeslagen.	<ol style="list-style-type: none"> a. Opslagplaatsen voldoen aan nationale en lokale voorschriften. b. Opslagplaatsen zijn zo ontworpen en worden zo beheerd dat overstromingen en vervuiling, met name door afwatering, afvloeiing en afvalwater, worden voorkomen. c. Opslagplaatsen hebben voldoende capaciteit voor organisch materiaal en verwachte regenval. d. De bouwmaterialen zijn geschikt wat betreft doorlaatbaarheid en corrosie. e. Alle opslagplaatsen worden regelmatig geïnspecteerd, onderhouden en gerepareerd. f. Alle opslagplaatsen bevinden zich op minstens 10 meter afstand van waterlichamen (bijvoorbeeld in de buurt van een waterinlaat). g. Opslagplaatsen in het veld bevinden zich op minstens 50 meter afstand van waterlichamen waar drinkwater wordt gewonnen. h. Wanneer er een nieuwe opslagplaats wordt gebouwd of een bestaande opslagplaats wordt verbouwd, zijn de relevante autoriteiten hiervan op de hoogte gesteld, indien nodig en passend (bijvoorbeeld milieu- en bouwvergunningen). i. Voor dierlijke mest, drijfmest en gistingsresidu hebben bovengrondse/ondergrondse opslagplaatsen een verwachte levensduur van ten minste 20 jaar vanaf de bouw, mits ze worden onderhouden. j. Wanneer er geen minimumcapaciteit is vastgelegd in nationale en lokale regelgeving, hebben opslagplaatsen voor dierlijke mest of drijfmest een capaciteit voor ten minste 6 maanden opslag, of zoals gerechtvaardigd. 	<p>Doel: Milieuverontreiniging, zoals water- of bodemverontreiniging, voorkomen door ervoor te zorgen dat compost, drijfmest, mest, digestaat en andere organische afvalstoffen worden opgeslagen in overeenstemming met de beste praktijken.</p> <p>Het is acceptabel om de rechtvaardiging in 4.3.1.j mondeling aan te tonen.</p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkinge n bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
<p>(Nieuw) 4.3.2 Het uitrijden van industrieel afval op het land wordt op passende wijze beheerd.</p>	<p>Niet van toepassing als er geen industrieel afval op het land wordt gestrooid of wanneer registratie niet vereist is.</p> <p>Niet van toepassing als er geen industrieel afval op het land wordt gestrooid</p>	<p>a. Industrieel afval dat op het land wordt gestrooid (met uitzondering van rioolslib, dat verboden is) moet, indien vereist, worden geregistreerd bij de relevante milieu-instantie of -autoriteit.</p> <p>b. (Nieuw) Het bedrijf registreert het gebruik van industrieel afval op het land, met inbegrip van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Soort industrieel afval • Registraties van de datum van toepassing op het land en de toepassingshoeveelheid 	<p> Doel: Ervoor zorgen dat industrieel afval wordt beheerd en op het land wordt aangebracht op een manier die verontreiniging van het milieu voorkomt.</p>
<p>(Nieuw) 4.3.3 Het bedrijf vermijdt routinematige verbranding of verbranding van afval/bijproducten.</p>	<p>-</p>	<p>a. Er vindt geen routinematige verbranding van afval of bijproducten plaats.</p> <p>i. Wanneer afval/bijproducten worden verbrand of vernietigd, moet daar een rechtvaardiging voor zijn en moet dit op legale wijze gebeuren.</p>	<p>Doel: De impact van het verbranden of vernietigen van afval en bijproducten op het milieu (bijv. vervuiling van lucht, water, bodem) tot een minimum beperken.</p> <p>Het is acceptabel om de rechtvaardiging mondeling aan te tonen in het controlepunt.</p>

Energie en broeikasgasemissies.

Verantwoord beheer van natuurlijke hulpbronnen en beperking van broeikasgasemissies zijn belangrijke aspecten van Geïntegreerd Bedrijfsbeheer.

Efficiënt energiegebruik op de boerderij helpt niet alleen om kosten te besparen, hulpbronnen efficiënter te gebruiken en afval te verminderen, maar draagt ook bij aan een algehele vermindering van de broeikasgasemissies door de landbouw. Efficiënt en verantwoord gebruik van inputs zoals meststoffen, passende grondbewerking, minder afhankelijkheid van fossiele brandstoffen en streven naar optimale in plaats van maximale opbrengsten zullen allemaal helpen om de energie-efficiëntie te verbeteren, de broeikasgasemissies te verminderen en op lange termijn bij te dragen aan een maximaal rendement.

Het beoordelen en kwantificeren van de broeikasgasemissies van het bedrijf kan helpen bij het ontwikkelen van doelstellingen en het implementeren van strategieën om de uitstoot op verschillende gebieden van het bedrijf te verminderen. Dit kan het bedrijf ook helpen om zich aan te passen aan lokale, nationale en internationale doelstellingen om de uitstoot door de landbouw te verminderen.

Aanvullende richtlijnen voor dit onderdeel zijn te vinden in de myLEAF [Guidance Library](#).

LEAF Marque-controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
5.1 Beoordeling en planning			
5.1.1 Er is een energiebeoordeling.	-	a. De beoordeling wordt: <ol style="list-style-type: none"> i. Jaarlijks wordt geëvalueerd en waar nodig bijgewerkt. ii. (Nieuw) Beschikbaar/gecommuniceerd aan relevante medewerkers en ingehuurd arbeidskrachten. b. De beoordeling omvat: <ol style="list-style-type: none"> i. Alle gebruikte energiebronnen (bijv. elektriciteit, brandstof). ii. Of de energiebronnen hernieuwbaar of niet-hernieuwbaar zijn. iii. Een meting van het energieverbruik voor elke bron. Het energieverbruik moet ten minste eenmaal per jaar worden geregistreerd. iv. (Nieuw) Het aandeel van de energie dat wordt aangekocht versus het aandeel dat door het bedrijf wordt opgewekt. c. Er is bewustzijn van het belangrijkste energieverbruik binnen het bedrijf.	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div> <p>Doel: Beoordelen en begrijpen waar het bedrijf de meeste energie verbruikt en of de gebruikte energie afkomstig is uit een hernieuwbare bron. Dit kan het bedrijf helpen mogelijkheden te identificeren om hun energieverbruik duurzamer te beheren.</p> <p>Het is acceptabel om 5.1.1.c mondeling te bewijzen.</p> </div> </div> <div style="text-align: right; margin-top: 20px;"> </div>
5.1.2 De uitstoot van broeikasgassen (BKG) door energieverbruik op de boerderij wordt geregistreerd.	-	a. De broeikasgasemissies door energieverbruik op het bedrijf worden jaarlijks geregistreerd. b. De resultaten vormen de basis voor strategieën om de uitstoot door energieverbruik te minimaliseren.	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div> <p>Doel: Door de uitstoot als gevolg van het energieverbruik op het bedrijf te beoordelen, kan het bedrijf specifieke bronnen of activiteiten identificeren waarop het zijn beheerpraktijken moet afstemmen (bijvoorbeeld om het energieverbruik en de uitstoot te minimaliseren) en ook de effectiviteit van zijn beheerpraktijken in de loop van de tijd volgen.</p> </div> </div> <div style="text-align: right; margin-top: 20px;"> </div>

LEAF Marque-controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
<p>5.1.3 Er is een energiebeheerplan.</p>	<p>-</p>	<p>a. Het plan is:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Gebaseerd op de energiebeoordeling. ii. Wordt jaarlijks herzien, inclusief: <ul style="list-style-type: none"> • Beoordeling/registratie van de voortgang ten opzichte van de doelstellingen • Strategieën/doelstellingen bijwerken, waar nodig iii. (Nieuw) Beschikbaar/gecommuniceerd aan relevante medewerkers en ingehuurde arbeidskrachten. <hr/> <p>b. Het plan omvat:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Strategieën om: <ul style="list-style-type: none"> • Het energieverbruik te verminderen • De energie-efficiëntie te verbeteren • De afhankelijkheid van niet-hernieuwbare energiebronnen te verminderen/hernieuwbare energiebronnen te gebruiken ii. Doelstellingen om: <ul style="list-style-type: none"> • Het energieverbruik minimaliseren 	<div style="display: flex; align-items: flex-start;"> <div style="margin-right: 10px;"> </div> <div> <p>Doel: Manieren vinden om het energieverbruik te minimaliseren en energie efficiënter te gebruiken, evenals mogelijkheden om hernieuwbare energie op te wekken of te gebruiken. Dit kan het bedrijf helpen om zijn broeikasgasemissies te verminderen en efficiënter en duurzamer te werken.</p> </div> </div> <div style="text-align: right; margin-top: 20px;"> </div>

LEAF-keurmerk controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
<p>5.1.4 Er wordt een tool voor het berekenen van de CO2-voetafdruk gebruikt.</p> <p>Geavanceerd</p>	-	<p>a. De CO2-voetafdruk van het bedrijf wordt jaarlijks berekend.</p> <p>b. (Nieuw) De keuze voor de tool voor het berekenen van de koolstofvoetafdruk is gerechtvaardigd.</p> <p>c. De resultaten van de koolstofvoetafdruk worden gebruikt voor een jaar-op-jaarvergelijking van emissiemetingen.</p> <p>d. LSFR-vraag EGHGE.04.B is ingevuld met exacte cijfers.</p> <p>e. (Nieuw) Berekeningen van de koolstofvoetafdruk vormen de basis voor strategieën om:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. De uitstoot van broeikasgassen te verminderen ii. Waar mogelijk broeikasgassen op het bedrijf/terrein op te vangen en vast te houden (bijv. bodem, bomen, waterlichamen, veen, enz.) <p>f. De voetafdruk omvat de directe emissies van het bedrijf, waaronder minimaal de emissies van:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. Landbouwmachines en -apparatuur (bijv. tractoren, lekken uit koelsystemen, enz.) ii. (Nieuw) Toepassing van nutriënten. iii. Vee, indien van toepassing. iv. Verandering van landgebruik. 	<p> Doel: Met behulp van een tool voor het berekenen van de CO2-voetafdruk kan het bedrijf inzicht krijgen in zijn totale uitstoot van broeikasgassen. Tools voor het berekenen van de CO2-voetafdruk gebruiken gegevens van landbouwbedrijven om de uitstoot te berekenen. Hierbij worden de uitstoot van methaan en stikstofdioxide omgerekend naar kooldioxide-equivalenten om een CO2-voetafdruk te berekenen. Sommige tools kunnen ook de uitstootbalans schatten (broeikasgassen die door het bedrijf worden uitgestoten en vastgelegd). Koolstofvoetafdrukberekeningen kunnen worden gebruikt om strategieën voor emissiereductie te onderbouwen en de effectiviteit van emissie managementpraktijken in de loop van de tijd bij te houden.</p> <p>Het is acceptabel om 5.1.4.b mondeling te bewijzen.</p> <p></p>

LEAF-keurmerk controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
5.2 Brandstofopslag			
5.2.1 Vaste brandstoftanks zijn voorzien van een opvangbak en worden onderhouden om mogelijke lekkages te voorkomen.	Niet van toepassing als een bedrijf geen brandstof opslaat	a. Verminder het risico van vervuiling van het milieu door brandstof door ervoor te zorgen dat: <ol style="list-style-type: none"> i. Brandstoftanks met een inhoud van meer dan 200 liter zijn voorzien van een opvangbak. ii. Ondergrondse tanks worden om de vijf jaar op druk getest. iii. Brandstofolie wordt opgeslagen in een brandstofopslagtank of in een opvangbak. iv. Opvangbakken zijn ondoordringbaar en bevinden zich op meer dan 10 meter afstand van gebieden met een hoog risico op verontreiniging, zoals open afwateringskanalen en sloten. 	Doel: Het omgeven met een opvangbak en het onderhouden van brandstoftanks kan het risico op het morsen/lekkers van brandstof verminderen en vervuiling van het milieu voorkomen. In controlepunt 1.6.2 moet ook worden verwezen naar brandstoftanks.
5.3 Vermindering van broeikasgasemissies			
(Nieuw) 5.3.1 Het bedrijf heeft kennis van de soorten en bronnen van broeikasgasemissies op het bedrijf.	-	a. Bewustzijn van de mogelijke soorten en bronnen van emissies op het bedrijf, waaronder: <ol style="list-style-type: none"> i. Stikstofoxide (N₂O) (bijvoorbeeld door het gebruik van stikstof). ii. Methaan (CH₄) (bijv. uit de spijsvertering van vee, emissies uit drijfmest/mest). iii. Koolstofdioxide (CO₂) (bijv. diesel, grondbewerking, enz.) 	Doel: Een algemeen inzicht krijgen in de broeikasgasemissies die op boerderijen worden geproduceerd. Inzicht in de mogelijke soorten en bronnen van emissies op de boerderij kan helpen om te bepalen welke activiteiten of bedrijfsonderdelen anders kunnen worden beheerd om de emissies te verminderen. Het is acceptabel om het controlepunt mondeling aan te tonen.

LEAF-keurmerk controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>(Nieuw) 5.3.2 Er worden strategieën geïmplementeerd om de uitstoot van broeikasgassen door energieverbruik te verminderen/minimaliseren.</p>	-	a. Er worden strategieën geïmplementeerd om de uitstoot van broeikasgassen door energieverbruik te verminderen/minimaliseren.		<p>Doel: Strategieën implementeren die kunnen helpen om de uitstoot door energieverbruik te verminderen en te minimaliseren op een manier die praktisch en haalbaar is voor het bedrijf.</p>
<p>(Nieuw) 5.3.3 Er worden strategieën geïmplementeerd om de uitstoot van broeikasgassen door het gebruik van meststoffen te verminderen/minimaliseren.</p> <p>Geavanceerd</p>	Niet van toepassing als het bedrijf geen nutriënten toepast	a. Er worden strategieën geïmplementeerd om de uitstoot van broeikasgassen door het gebruik van meststoffen te verminderen/minimaliseren.		<p>Doel: Strategieën implementeren die kunnen helpen om de uitstoot in verband met het gebruik van nutriënten te verminderen en te minimaliseren op een manier die praktisch en haalbaar is voor het bedrijf.</p>

LEAF-keurmerk controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>(Nieuw) 5.3.4 Er worden strategieën geïmplementeerd om de uitstoot van broeikasgassen door veeteeltsystemen te verminderen/minimaliseren.</p> <p>Geavanceerd</p>	<p>Niet van toepassing als het bedrijf geen vee houdt</p>	<p>a. Er worden strategieën geïmplementeerd om de uitstoot van broeikasgassen door veeteeltsystemen, waaronder mest/gier, te verminderen/minimaliseren.</p>		<p>Doel: Strategieën implementeren die kunnen helpen om de uitstoot van veeteeltsystemen te verminderen en te minimaliseren op een manier die praktisch en haalbaar is voor het bedrijf.</p>
5.4 Afvang van broeikasgassen				
<p>(Nieuw) 5.4.1 Er worden strategieën geïmplementeerd om broeikasgassen op de boerderij af te vangen en vast te houden.</p> <p>Geavanceerd</p>	<p>-</p>	<p>a. Er worden strategieën geïmplementeerd om broeikasgassen op landbouwbedrijven op te vangen en vast te houden (bijvoorbeeld in bodems, agroforestry, wetlands, enz.).</p>		<p>Doel: Broeikasgasemissies uit de atmosfeer verwijderen door koolstofdioxide/methaan op te vangen en vast te houden in de bodem en biomassa op landbouwbedrijven, met als doel de broeikasgassen voor de lange termijn/permanent op te slaan.</p>

Waterbeheer.

Duurzaam waterbeheer en waterbeheer zijn kernonderdelen van Geïntegreerd Bedrijfsbeheer (IFM). Water is een cruciale en waardevolle hulpbron en wordt steeds kwetsbaarder voor de gevolgen van klimaatverandering en milieuvervuiling.

Verstandig waterbeheer, bijvoorbeeld door zuinig om te gaan met water en water te recyclen, en door de efficiëntie van het watergebruik op het bedrijf te beoordelen en te verbeteren, kan de kosten verlagen en helpen voorzien in toekomstige behoeften.

Verantwoord en geïntegreerd beheer van bodems, nutriënten, gewasbescherming en water kan helpen om het risico op afvloeiing en vervuiling te verminderen, de waterkwaliteit van waterlichamen te beschermen en de toegankelijkheid van velden, de bewerkbaarheid van de bodem en de productiviteit van gewassen te verbeteren.

Een betere waterretentie en drainage kan worden bereikt door de bodemgezondheid te verbeteren, waardoor de behoefte aan irrigatie mogelijk kan worden verminderd, water en energie kunnen worden bespaard en het risico op overstromingen en droogte kan worden beperkt. Duurzaam waterbeheer in de landbouw is van cruciaal belang om de landbouwproductie te verhogen en de milieuvordelen en sociale vereisten van watersystemen te behouden.

Goed waterbeheer en de bescherming van watervoorraden en waterkwaliteit zijn essentieel voor de bescherming van ecosystemen en biodiversiteit en voor de bevordering van duurzaam en verantwoord waterbeheer in het bredere stroomgebied.

Aanvullende richtlijnen voor dit onderdeel zijn te vinden in de myLEAF [Guidance Library](#).

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkinge n bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
6.1 Beoordeling en planning			
<p>(Nieuw) 6.1.1 Er is een waterbeoordeling.</p>	-	<p>a. De beoordeling wordt:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Jaarlijks wordt geëvalueerd en waar nodig bijgewerkt. ii. Beschikbaar/gecommuniceerd aan relevante medewerkers en ingehuurde arbeidskrachten. <p>b. De beoordeling omvat:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Een kaart waarop het volgende wordt aangegeven: <ul style="list-style-type: none"> • Waterlichamen op of grenzend aan de locatie • Waterbronnen (bijv. oppervlaktewater, putten, enz.) • Opgeslagen water • (Nieuwe) overstromingsrisicogebieden • Afvoeren ii. (Verzwaard) Alle waterbronnen moeten worden gemotiveerd. iii. (Nieuw) Hoeveelheid water die uit elke bron wordt gebruikt. Het waterverbruik wordt minstens eenmaal per jaar gemeten. iv. (Nieuw) Soort(en) afvalwater. v. (Nieuw) Hoeveelheid geloosd afvalwater. <p>c. Kennis van de context van het stroomgebied, waaronder:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Waterstromen naar, door en vanuit de locatie in relatie tot het stroomgebied/de stroomgebieden. ii. (Nieuw) Uitdagingen op het gebied van waterduurzaamheid in het stroomgebied (bijv. waterschaarste, 	<div style="display: flex; align-items: flex-start;"> <div style="margin-right: 10px;"> </div> <div> <p>Doel: Inzicht krijgen in de huidige status van de watervoorraden. Door informatie en gegevens over de beschikbaarheid en het gebruik van water op het bedrijf te beoordelen, kunnen strategieën worden ontwikkeld om het watergebruik efficiënter te maken, overstromings- en droogterisico's te beheersen en de waterkwaliteit te beschermen. Het is van cruciaal belang dat het bedrijf inzicht heeft in de context van het stroomgebied en weet hoe het duurzame landbouwpraktijken kan toepassen om de gedeelde watervoorraden en het omringende milieu te behouden en te beschermen.</p> <p>Opmerkingen: (6.1.1.b.iii) Het bedrijf meet minimaal de hoeveelheid gebruikt irrigatiewater. (6.1.1.b.v) Dit kan een schatting zijn.</p> <p>Het is acceptabel om 6.1.1.c mondeling te bewijzen.</p> <div style="text-align: right;"> </div> </div> </div>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkinge n bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen	
(6.1.1 vervolg)		<p>overstromingsrisico's, waterkwaliteit) en de impact van het bedrijf op deze uitdagingen.</p> <p>iii. (Nieuw) Belangrijkste belanghebbenden en initiatieven die zich inzetten voor een beter waterbeheer in het stroomgebied.</p>			
<p>6.1.2 De efficiëntie van het watergebruik voor irrigatie wordt gemeten.</p>	<p>Niet van toepassing als er geen irrigatie plaatsvindt</p>	<p>a. De efficiëntie van het watergebruik voor irrigatie wordt jaarlijks gemeten.</p>		<p>Doel: Het meten van de efficiëntie van het watergebruik kan het bedrijf helpen om de efficiëntie van irrigatiemethoden te beoordelen en kan informatie opleveren voor strategieën om de efficiëntie te optimaliseren, het watergebruik en -verspilling te verminderen en waardevolle watervoorraden te behouden.</p> 	
<p>b. De efficiëntie van het watergebruik wordt geanalyseerd om verbeteringen in de irrigatie te plannen.</p>	<p>6.1.3 Er is een waterbeheerplan.</p>	<p>-</p>			<p>a. Het plan is:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Gebaseerd op de waterbeoordeling. ii. Jaarlijks herzien, inclusief: <ul style="list-style-type: none"> • Beoordeling/registratie van de voortgang ten opzichte van de doelstellingen • Strategieën/doelstellingen bijwerken, waar nodig iii. (Nieuw) Beschikbaar/gecommuniceerd aan relevante medewerkers en ingehuurd arbeidskrachten

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkinge n bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
(6.1.3 vervolg)		b. Het plan omvat: <ol style="list-style-type: none"> i. Irrigatieschema. ii. Strategieën om: <ul style="list-style-type: none"> • De efficiëntie van het watergebruik te verbeteren/optimaliseren • (Nieuw) Beheer van overstromings- en droogterisico's • (Nieuw) Beheer van afvalwater • De waterkwaliteit van waterlichamen op en naast de locatie verbeteren/beschermen iii. Doelstellingen om: <ul style="list-style-type: none"> • (Nieuw) Verhoging/optimalisatie van het aandeel hergebruikt water en regenwater, en waar mogelijk minimalisering van het gebruik van gewonnen water en leidingwater/gemeentelijk water • Minimaliseren/optimaliseren van het waterverbruik iv. (Nieuw) Informatie over de deelname van het bedrijf aan samenwerking/collectieve actie in het stroomgebied om wateruitdagingen aan te pakken, indien van toepassing. 		
6.2 Waterverbruik				
(Nieuw) 6.2.1 Waterafvoeren/opslag/irrigatie apparatuur worden geïnspecteerd om waterverlies te voorkomen.	-	a. Waterafvoeren/opslag (bijv. kranen, slangen, bassins, bovengrondse en ondergrondse leidingen, tanks, enz.) en irrigatieapparatuur worden geïnspecteerd op lekken en druppels en indien nodig gerepareerd.		Doel: Waterbesparing door ervoor te zorgen dat er geen water verloren gaat/verspild wordt.

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkinge n bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
(Nieuw) 6.2.2 Water wordt hergebruikt. <div style="background-color: #4F7942; color: white; padding: 2px; text-align: center; font-weight: bold;">Geavanceerd</div>	-	a. Het bedrijf hergebruikt/recyclet water (bijvoorbeeld om de afhankelijkheid van wateronttrekking, gebruik van oppervlaktewater, gebruik van leidingwater/gemeentelijk water, enz. te verminderen).		Doel: Meer circulair watergebruik implementeren, waterverspilling verminderen en watervoorraden sparen.
(Nieuw) 6.2.3 Er is een gesloten systeem om water te hergebruiken voor irrigatie. <div style="background-color: #4F7942; color: white; padding: 2px; text-align: center; font-weight: bold;">Geavanceerd</div>	Niet van toepassing als er geen irrigatie is	a. Het bedrijf implementeert een gesloten systeem, waarbij het meeste/alle water voor irrigatie wordt hergebruikt.		
(Nieuw) 6.2.4 Regenwater wordt opgevangen en gebruikt. <div style="background-color: #4F7942; color: white; padding: 2px; text-align: center; font-weight: bold;">Geavanceerd</div>	Niet van toepassing als het opvangen van regenwater wettelijk niet is toegestaan	a. Het bedrijf vangt regenwater op en gebruikt dit om de afhankelijkheid van wateronttrekking of het gebruik van leidingwater/gemeentelijk water te verminderen.		Doel: De afhankelijkheid van externe waterbronnen verminderen. Door regenwater op te vangen en op te slaan, kunnen boerderijen de behoefte aan leidingwater, natuurlijk oppervlaktewater of grondwaterwinning minimaliseren, wat waardevolle natuurlijke reserves kan uitputten en mogelijk schade kan toebrengen aan de omliggende habitats. Het gebruik van regenwater voor irrigatie, vee of andere landbouwactiviteiten kan ook helpen om de waterkosten te verlagen.
(Nieuw) 6.2.5 Regenwater wordt opgeslagen voor gebruik tijdens periodes van waterschaarste. <div style="background-color: #4F7942; color: white; padding: 2px; text-align: center; font-weight: bold;">Geavanceerd</div>	Niet van toepassing als het opvangen/op slaan van regenwater wettelijk niet is toegestaan	a. Regenwater wordt opgeslagen voor gebruik tijdens periodes van waterschaarste om de afhankelijkheid van wateronttrekking of het gebruik van leidingwater/gemeentelijk water/oppervlaktewater te verminderen.		

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkinge n bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>(Nieuw) 6.2.6 Alle grondwateronttrekking/watergebruik uit oppervlaktewater moet legaal en verantwoord zijn.</p>	<p>Niet van toepassing als er geen grondwateronttrekking/oppervlaktewatergebruik plaatsvindt</p>	<p>a. Grondwateronttrekking/oppervlaktewatergebruik voldoet aan alle lokale en nationale voorschriften.</p>		<p>Doel: Illegale wateronttrekking en -gebruik voorkomen, evenals de uitputting van oppervlaktewater en grondwater, vooral wanneer deze waterbronnen gedeeld worden. Overmatige onttrekking veroorzaakt niet alleen waterschaarste, maar kan ook de waterstromen verminderen en aquatische habitats en ecosystemen aantasten.</p> <p>Het is acceptabel om bewijs 6.2.6.c mondeling te leveren.</p>
		<p>b. Indien vereist, beschikt het bedrijf over een geldige vergunning/toestemming voor wateronttrekking en houdt het zich aan de regels van de vergunning/toestemming (bijv. maximale waterverbruikslimieten, enz.).</p>		
<p>(Nieuw) 6.2.7 Er wordt geen gebruik gemaakt van fossiele waterbronnen.</p> <p>Geavanceerd</p>	<p>-</p>	<p>a. Er wordt geen fossiel water gebruikt voor irrigatie of andere productieactiviteiten.</p>		<p>Doel: Bedrijven aanmoedigen om af te stappen van het gebruik van fossiel water voor landbouwproductie, aangezien dit een niet-hernieuwbare waterbron is. Fossiel water is grondwater dat al duizenden jaren onder de grond is opgeslagen en dat na winning niet kan worden aangevuld (de watervoerende laag kan bijvoorbeeld niet worden aangevuld).</p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkinge n bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
6.3 Waterkwaliteit en verontreinigingsbeheersing			
(Nieuw) 6.3.1 Er is een bufferzone van 2 meter rond waterlichamen.	Niet van toepassing als er geen waterlichamen op of naast de locatie zijn	a. Er is een bufferzone van ten minste 2 meter breed rond waterlichamen (bijv. rivieren, beken, sloten, vijvers, oceanen, enz.) om waterverontreiniging te voorkomen. i. Het bedrijf voldoet ook aan de wetgeving inzake bufferzones/etiketvoorschriften, indien van toepassing.	Doel: Voorkomen van verontreiniging van waterlichamen (bijv. door nutriënten/meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen, afvloeiing van bodems, enz. De kwaliteit van het oppervlaktewater op landbouwbedrijven heeft een directe invloed op de gezondheid van ecosystemen en het omringende milieu. Schoon water ondersteunt een grote diversiteit aan flora en fauna, houdt de voedselketens in evenwicht en bevordert een gezonde leefomgeving voor wilde dieren. Verontreinigende stoffen zoals nutriënten, pesticiden en sediment kunnen de waterkwaliteit aantasten, wat kan leiden tot problemen zoals algenbloei, zuurstofgebrek en het verdwijnen van waterdieren. Door de waterkwaliteit te beschermen, kunnen landbouwbedrijven bijdragen aan de bescherming van de biodiversiteit en
(Nieuw) 6.3.2 Er is een bufferzone van 10 meter rond waterlichamen. <div style="background-color: #4F7942; color: white; padding: 2px; display: inline-block;">Geavanceerd</div>	Niet van toepassing als er geen waterlichamen op of naast de locatie zijn	a. Er is een bufferzone van 10 meter rond waterlichamen (bijv. rivieren, beken, vijvers, oceanen, enz.) om waterverontreiniging te voorkomen. i. Wanneer precisie-/gerichte technieken voor het toedienen van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt, of wanneer geen nutriënten of gewasbeschermingsmiddelen worden toegepast, kan de bufferzone 6 meter breed zijn.	
(Nieuw) 6.3.3 Er worden strategieën toegepast om te voorkomen dat grond/slib in waterlichamen terechtkomt.	Niet van toepassing als er geen waterlichamen op of naast het terrein aanwezig zijn.	a. Er worden strategieën toegepast om te voorkomen dat grond/slib in waterlichamen terechtkomt.	

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkinge n bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen	
(Nieuw) 6.3.4 Er worden strategieën geïmplementeerd om te voorkomen dat nutriënten wegspoelen en in waterlichamen/grondwater terechtkomen.	-	a. Er worden strategieën geïmplementeerd om te voorkomen dat organische/anorganische nutriënten wegvloeien en in waterlichamen/grondwater terechtkomen.		ecosystemen, en tegelijkertijd essentiële en gedeelde watervoorraden veiligstellen.	
6.3.5 Afvalwater/afvalvloeistoffen worden verzameld en opgeslagen om verontreiniging van het milieu te voorkomen.	Niet van toepassing als er geen afvalwater/afvalvloeistoffen zijn	a. De productie van afvalwater/afvalvloeistoffen wordt tot een minimum beperkt.		Doel: Milieuverontreiniging door afvalwater/afvalvloeistoffen voorkomen. Afvalwater/afvalvloeistoffen kunnen de bodem en nabijgelegen waterbronnen verontreinigen en schade toebrengen aan aquatische ecosystemen. Voldoende opslagcapaciteit voor afvalwater/afvalvloeistoffen is essentieel om morsen en overlopen in de omgeving te voorkomen. Door afvalwater/afvalvloeistoffen op de juiste manier op te slaan, kunnen ze ook op een gecontroleerde manier worden behandeld of hergebruikt.	
	Niet van toepassing als er geen dierlijke mest is	b. Er is voldoende opslagcapaciteit voor afvalwater/afvalvloeistoffen.			c. (Nieuw) Opslagfaciliteiten worden beheerd om overstromingen en vervuiling te voorkomen.
		d. Afvloeiing van dierlijke mest op verharde oppervlakken of erven wordt opgevangen en behandeld als afvalwater.			
(Nieuw) 6.3.6 Wanneer afvalwater wordt geloosd/toegepast op het land, zijn er strategieën om verontreiniging van waterlichamen te voorkomen.	Niet van toepassing als afvalwater niet wordt geloosd/toegepast op het land	a. Wanneer afvalwater wordt geloosd/toegepast op het land: <ol style="list-style-type: none"> i. De lozing van afvalwater gebeurt in overeenstemming met de lokale en nationale wetgeving, indien van toepassing. ii. Afvalwater wordt onder geschikte omstandigheden geloosd/toegepast en verontreiniging van waterlichamen wordt voorkomen. 		Doel: Voorkomen van verontreiniging van waterlichamen door nutriënten, chemicaliën en andere mogelijke verontreinigende stoffen in afvalwater.	

LEAF Marque-controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>(Nieuw) 6.3.7 Er worden strategieën geïmplementeerd om te voorkomen dat vee in waterlichamen terechtkomt, waar mogelijk.</p>	<p>Niet van toepassing als er geen vee is</p>	<p>a. Er worden strategieën geïmplementeerd om te voorkomen dat vee in waterlichamen terechtkomt, om verstoring en verontreiniging van oppervlaktewater zoveel mogelijk te voorkomen.</p> <ul style="list-style-type: none"> i. Wanneer vee waterlichamen moet betreden, is daar een rechtvaardiging voor (bijvoorbeeld als enige bron van drinkwater). ii. Waar mogelijk zijn er zones waar vee niet mag komen of gecontroleerde toegangspunten voor waterlichamen (bijvoorbeeld door middel van hekken of andere barrières). 		<p>Doel: Voorkomen van verontreiniging van waterlichamen door dierlijk afval (bijv. mest, urine) en andere verontreinigende stoffen (bijv. bacteriën, ziekten, enz.).</p>
<p>(Nieuw) 6.3.8 Het bedrijf voorziet drinkwaterpunten voor vee die zich op afstand van waterlichamen bevinden.</p> <p>Geavanceerd</p>	<p>Niet van toepassing als er geen vee is</p>	<p>a. Er worden drinkwaterpunten (bijv. drinkbakken) verstrekt die strategisch zijn geplaatst op afstand van waterlichamen om te voorzien in de drinkbehoeften van vee.</p>		

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
6.4 Monitoring van de waterkwaliteit			
<p>6.4.1 De kwaliteit van het oppervlaktewater op het bedrijf wordt gecontroleerd.</p> <div style="background-color: #4F7942; color: white; padding: 5px; display: inline-block; margin-top: 10px;">Geavanceerd</div>	<p>Niet van toepassing als er geen oppervlaktewater is</p>	<p>a. De kwaliteit van het oppervlaktewater op het bedrijf wordt minstens één keer per jaar gecontroleerd.</p> <p>b. De kwaliteit van het oppervlaktewater op het bedrijf wordt gemonitord met behulp van een of meer van de volgende methoden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Biologische gezondheid (bijvoorbeeld zoetwaterongewervelden, zoogdieren als indicatoren) • Fysieke gezondheid (bijv. troebelheid, stroming, helderheid) • Chemische gezondheid (bijv. ammoniak, nitraat, fosfor, pH, verbindingen) <p>c. De controlemethode en -frequentie zijn gerechtvaardigd.</p> <p>d. Het bedrijf stelt een betrouwbare en herhaalbare bemonsteringsstrategie vast en voert deze uit.</p>	<div style="display: flex; align-items: flex-start;"> <div style="margin-right: 10px;"> </div> <div> <p>Doel: De kwaliteit van het oppervlaktewater op/dat door het bedrijf stroomt beoordelen. Door de waterkwaliteit op belangrijke momenten in het jaar te beoordelen, kan het bedrijf eventuele veranderingen in de kwaliteit in de loop van de tijd volgen (bijvoorbeeld of de waterkwaliteit is verslechterd of verbeterd) en de resultaten gebruiken om het beheer te sturen.</p> <p>Opmerking: De nadruk ligt op het monitoren van de kwaliteit van natuurlijk oppervlaktewater vanuit ecologisch/milieuperspectief. Dit verschilt van het monitoren van de kwaliteit van irrigatiewater vanuit voedselveiligheidsperspectief, dat waar van toepassing onder basissystemen valt.</p> <p>Het is acceptabel om 6.4.1.c mondeling te bewijzen.</p> </div> </div> <div style="text-align: right; margin-top: 10px;"> </div>

Landschap en biodiversiteit.

Zorg voor het milieu staat centraal in Geïntegreerd Bedrijfsbeheer. Het beschermen en verbeteren van het milieu op het bedrijf en in het bredere landschap bevordert een grotere biodiversiteit.

Biodiversiteit is van cruciaal belang omdat het een reeks ecosysteemdiensten ondersteunt die ten goede komen aan het bedrijf en de omgeving, waaronder verbeterde bodemgezondheid, waterkwaliteit, bestuiving, beheer van overstromingen en droogte, beheer van ongedierte, onkruid en ziekten, en koolstofvastlegging.

Door prioriteit te geven aan verantwoord beheer van het landschap en de landbouwactiviteiten kan vervuiling worden voorkomen en kunnen belangrijke soorten en habitats worden beschermd. Het is belangrijk om te onthouden dat het landschap en de natuur net als alle andere aspecten van het bedrijf zijn: wat er wordt bereikt, hangt af van de uitgangssituatie, de mogelijkheden van het land en de geïnvesteerde inspanningen. Er moet aandacht worden besteed aan alle gebieden en maatregelen die de habitats kunnen verbeteren. Dit omvat bestaande habitats, veldgrenzen en -randen, elementen in het veld, waterlopen en wetlands, bloemrijke en zaadrijke habitats.

Aanvullende richtlijnen voor dit onderdeel zijn te vinden in de myLEAF [Guidance Library](#).

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
7.1 Beoordeling en planning			
7.1.1 Er is een beoordeling van het landschap en de biodiversiteit.	Niet van toepassing als er grond wordt gepacht voor minder dan 3 jaar	a. De beoordeling is: <ol style="list-style-type: none"> i. Uitgevoerd door het bedrijf of een persoon/personen met de juiste expertise (zie richtlijnen). ii. Jaarlijks door het bedrijf wordt beoordeeld en indien nodig wordt bijgewerkt. iii. Ten minste om de vijf jaar beoordeeld door een of meer personen met de juiste expertise. iv. (Nieuw) Beschikbaar/gecommuniceerd aan relevante medewerkers en ingehuurd arbeidskrachten. 	<div style="display: flex; align-items: flex-start;"> <div style="margin-right: 10px;"> </div> <div> <p>Doel: Om de biodiversiteit op het bedrijf te beschermen en te verbeteren, moet het bedrijf zich eerst bewust zijn van de bestaande milieukeurmerken, habitats en soorten op het bedrijf.</p> <p>Het kan nuttig zijn gebruik te maken van de kennis van iemand met de juiste expertise, aangezien sommige soorten of habitats moeilijk te identificeren zijn. Het kan bijvoorbeeld haalbaarder</p> </div> </div>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
(7.1.1 vervolg)		<p>b. De beoordeling omvat:</p> <p>i. Een kaart waarop de belangrijkste milieukenmerken/habitats zijn aangegeven, waaronder, indien van toepassing:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lineaire kenmerken • Beschermde gebieden en gebieden met een hoge natuurwaarde • Ongebouwde of ongebruikte grond die wordt beheerd ten behoeve van flora en fauna • Gebieden die worden begraaasd • Semi-natuurlijke habitats • Bomen • Brandgangen die helpen gewassen en habitats te beschermen • Meren, vijvers en waterlopen • Traditionele gebouwen • Archeologische of historische locaties • (Nieuwe) locaties die worden bewoond door belangrijke/beschermde soorten <p>ii. Identificatie van alle belangrijke soorten die in het gebied zijn geregistreerd, waaronder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 4 belangrijke soorten worden aangemerkt als aandachtspunt ((Nieuwe) een van de belangrijke soorten moet een bestuiver zijn) • Beschermde soorten (zeldzaam, kwetsbaar, bedreigd en met uitsterven bedreigd) • Invasieve soorten en hun mogelijke negatieve effecten 	<p>zijn om te zoeken naar tekenen dat een soort op de boerderij van aanwezig is, dan om te proberen de soort zelf te zien.</p> <p>Inzicht in de biodiversiteit op het bedrijf, het bredere landschap waarin het bedrijf is gelegen en de manier waarop de huidige landbouwactiviteiten een negatieve invloed kunnen hebben op habitats en soorten, kan allemaal bijdragen aan strategieën om de biodiversiteit op het bedrijf beter te beschermen en te verbeteren.</p> <p>Het is acceptabel om 7.1.1.c en 7.1.1.d mondeling aan te tonen.</p> 	

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
(7.1.1 vervolg)	Niet van toepassing als er grond wordt gepacht voor minder dan 3 jaar	c. (Nieuw) Wanneer grond voor minder dan 3 jaar wordt gehuurd, toont het bedrijf aan dat het zich bewust is van de biodiversiteit op het terrein (zie richtsnoeren).		
	-	d. Er is bewustzijn van de manier waarop landbouwactiviteiten schade kunnen toebrengen aan of nadelige gevolgen kunnen hebben voor de hierboven genoemde biodiversiteit.		
7.1.2 Er is een landschaps- en biodiversiteitsplan.	Niet van toepassing als er grond wordt gepacht voor minder dan 3 jaar	a. Het plan is: <ol style="list-style-type: none"> i. Gebaseerd op het hele bedrijf, inclusief grond die voor meer dan drie jaar wordt gepacht. ii. Gebaseerd op de landschaps- en biodiversiteitsbeoordeling. iii. Jaarlijks door het bedrijf worden geëvalueerd, met inbegrip van: <ul style="list-style-type: none"> • Beoordeling/registratie van de voortgang ten opzichte van de doelstellingen • Het bijwerken van strategieën/doelstellingen, indien van toepassing iv. Ten minste om de vijf jaar beoordeeld door een of meer personen met de juiste expertise (zie richtlijnen). v. Beschikbaar/gecommuniceerd aan alle relevante medewerkers en ingehuurde arbeidskrachten. 		Doel: Strategieën identificeren om de biodiversiteit te beschermen en te verbeteren, met de nadruk op de milieukenmerken, habitats en soorten die in de landschaps- en biodiversiteitsbeoordeling naar voren komen. De strategieën moeten aansluiten bij de behoeften van de lokale omgeving en, waar van toepassing, in overeenstemming zijn met lokale of nationale biodiversiteitsdoelstellingen/initiatieven. Biodiversiteit is van cruciaal belang omdat zij ecosysteemdiensten levert

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
(7.1.2 vervolg)		b. Het plan omvat: <ol style="list-style-type: none"> i. Strategieën om: <ul style="list-style-type: none"> • De biodiversiteit en landschappen ter plaatse te behouden en te verbeteren • In de loop van de tijd extra leefgebied te creëren, waar passend en mogelijk • (Nieuwe) habitats/natuurlijke ecosystemen te herstellen, waar van toepassing/mogelijk • Beschermde en belangrijke soorten ondersteunen • Bestuivers ondersteunen • Beheer invasieve soorten, waar van toepassing/mogelijk ii. Verwijs naar lokale of nationale actieplannen voor biodiversiteit, waar van toepassing. iii. Doelstellingen: <ul style="list-style-type: none"> • Korte termijn (18 maanden) • Lange termijn (minstens 5 jaar) iv. (Nieuw) Waar van toepassing, een beschrijving van passend en wettelijk beheer van wilde dieren en planten. 		die de veerkracht van landbouwbedrijven en de ecologische gezondheid van het bredere landschap ondersteunen (bijvoorbeeld bodemgezondheid, waterbeheer, bestuiving, ongedierte-/onkruid-/ziektebeheer, koolstofvastlegging, klimaatregulering, enz.
7.1.3 Het personeel is betrokken bij de planning en uitvoering van verbeteringen aan habitats en landschapselementen. Geavanceerd	Niet van toepassing als er geen personeel is	a. Documentatie waaruit blijkt dat het personeel betrokken is bij de planning of verbetering van habitats en landschapselementen. b. Verbeteringen sluiten aan bij strategieën uit het landschaps- en biodiversiteitsplan (zie 7.1.2).		Doel: Het personeel aanmoedigen om actief deel te nemen aan de planning en uitvoering van verbeteringen aan habitats en landschapselementen, en een gezamenlijke aanpak van milieubeheer bevorderen.

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>7.1.4 Wanneer grond wordt gepacht, wordt informatie ingewonnen over de praktijken van de grondeigenaar op het gebied van landschaps- en biodiversiteitsbeheer.</p>	<p>Niet van toepassing als het bedrijf geen grond huurt.</p>	<p>a. Het bedrijf vraagt ten minste om een van de volgende gegevens:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. Documentatie van de verhuurder over zijn betrokkenheid bij LEAF (bijv. voltooiing van de LEAF Sustainable Farming Review, LEAF Marque-certificaat). ii. OF Milieubeheerplannen of beoordelingen van de gehuurde grond (bijv. plan voor natuurbehoud/biodiversiteit, beoordeling van landschap en biodiversiteit). iii. OF Correspondentie met de verhuurder waarin om informatie wordt gevraagd. 		<p>Doel: Ervoor zorgen dat gehuurde grond duurzaam wordt bewerkt en dat de beheerpraktijken van het bedrijf een aanvulling vormen op/ondersteuning bieden aan het biodiversiteitswerk dat mogelijk al op gehuurde grond wordt uitgevoerd, zodat eerdere inspanningen niet nadelig worden beïnvloed en het bedrijf geen negatieve invloed heeft op gevestigde werkende ecosystemen. Een gezamenlijke aanpak van biodiversiteitsbeheer kan de bescherming en het voortbestaan van de biodiversiteit op de boerderij en in het bredere landschap waarborgen.</p>
<p>(Nieuw) 7.1.5 Wanneer grond wordt gepacht, werkt het bedrijf samen met de verhuurder om de habitats en biodiversiteit op het bedrijf te verbeteren.</p> <p>Geavanceerd</p>	<p>Niet van toepassing als het bedrijf geen grond pacht</p>	<p>a. Wanneer de verhuurder doelstellingen heeft op het gebied van landschap en biodiversiteit, ondersteunt het bedrijf deze doelstellingen actief tijdens de huurperiode.</p>		

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
7.2 Landschap			
7.2.1 Er is geen schade aan of vernietiging van nationale/lokale gebieden van archeologisch of historisch belang.	Niet van toepassing als er geen oude monumenten en gebieden van archeologisch of historisch belang zijn	a. Het bedrijf vermijdt schade of vernieling door ondergrondse groundbewerking, ongeoorloofde opgravingen, landwinning, egalisatie, storten/opvullen, ontbossing, aanplant van bomen, overmatige schade door vee enz.	Doel: Het behoud van nationale/lokale gebieden van archeologisch of historisch belang voor toekomstige generaties.
	Niet van toepassing als er geen schade of vernieling is aangericht aan oude monumenten en gebieden van archeologisch of historisch belang.	b. (Nieuw) Wanneer schade of vernieling heeft plaatsgevonden, moeten er gegevens worden bijgehouden om vast te stellen hoe deze is ontstaan, om wat voor soort schade het gaat en op welke datum deze zich heeft voorgedaan.	

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>7.2.2 Beschermd gebieden en gebieden met een hoge natuurwaarde worden op passende wijze beschermd en beheerd.</p>	<p>Niet van toepassing als er geen beschermd gebieden of gebieden met een hoge natuurwaarde zijn</p>	<p>a. Beschermd gebieden en gebieden met een hoge natuurwaarde worden beheerd om de wilde fauna en de waterkwaliteit te beschermen.</p>		<p>Doel: Beschermd gebieden en gebieden met een hoge beschermingswaarde (HCV) worden aangewezen voor milieubescherming vanwege hun grote ecologische, sociale of culturele belang. Deze gebieden moeten worden beheerd om de biodiversiteit, ecosystemen en de hulpbronnen die zij bieden te behouden. Effectief beheer zorgt ervoor dat deze gebieden voor toekomstige generaties behouden blijven, terwijl een evenwicht wordt gevonden tussen ecologische, sociale en economische factoren.</p>
	<p>Niet van toepassing als er geen vee is</p>	<p>b. Beheerpraktijken zijn gericht op het ten goede komen van soorten en habitats die zijn geïdentificeerd in de landschaps- en biodiversiteitsbeoordeling (zie 7.1.1).</p>		
		<p>c. Het veeteeltbeheer is afgestemd op strategieën voor het beheer/de ondersteuning van beschermd gebieden en gebieden met een hoge natuurwaarde, indien van toepassing.</p>		
<p>7.2.3 Natuurlijke bossen, beschermd gebieden en veengebieden zijn niet omgezet voor landbouwdoeleinden.</p>	<p>Niet van toepassing als er geen geschiedenis is van of huidige natuurlijke bossen/ beschermd gebieden</p>	<p>a. Natuurlijke bossen zijn sinds 1 januari 2020 niet omgezet voor landbouwdoeleinden en er zijn ook geen plannen om dit te doen.</p>		<p>Doel: Ontbossing en aantasting van belangrijke ecosystemen die essentiële ecosystemediensten leveren, voorkomen. Het intact houden van natuurlijke bossen, beschermd gebieden en veengebieden is van cruciaal belang voor het behoud van de biodiversiteit, het ondersteunen van verschillende soorten, het voorkomen van</p>
		<p>b. Formeel/wettelijk beschermd gebieden zijn sinds hun aanwijzing als beschermd gebied niet omgezet voor landbouwdoeleinden en er zijn ook geen plannen om dit te doen.</p>		

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
(7.2.3 vervolg)	Niet van toepassing waar geen veengebied is	<p>c. (Nieuw) Sinds het bedrijf eigenaar of beheerder is van de grond, is het veengebied sinds 5 mei 2026 niet omgezet voor landbouwdoeleinden en zijn er ook geen plannen om dit te doen.</p> <p>i. Wanneer veengebieden vóór 5 mei 2026 zijn omgezet voor landbouwdoeleinden, neemt het bedrijf maatregelen om verdere aantasting van de omgezette veengebieden tot een minimum te beperken.</p>		bodemerose, het beschermen van watervoorraden en het opslaan van koolstof, naast andere functies.
<p>7.2.4 Wanneer andere natuurlijke ecosystemen worden omgezet, vermijdt het bedrijf negatieve milieueffecten.</p>	Niet van toepassing als er geen omvormingsact iviteiten plaatsvinden	<p>a. Aangezien het bedrijf eigenaar of beheerder is van de grond, moet vóór de omzetting of tijdens de ontwikkelingsfase van bestaande omzettingsplannen worden voldaan aan criteria die de omzetting van andere natuurlijke ecosystemen naar landbouwgrond toestaan:</p> <p>i. Naleving van alle lokale en nationale voorschriften met betrekking tot omzetting.</p> <p>ii. Waar nodig wordt kennisgeving gedaan aan en goedkeuring verkregen van de relevante autoriteiten.</p>		<p>Doel: De integriteit van natuurlijke ecosystemen behouden om de biodiversiteit te beschermen, bodemerose te voorkomen, waterbronnen te beschermen, koolstof op te slaan en andere ecosysteemdiensten te ondersteunen. Alle goedgekeurde en legale omzettingsactiviteiten moeten met zorg en respect voor het milieu worden uitgevoerd, waarbij ervoor wordt gezorgd dat eventuele negatieve effecten worden beperkt.</p>
<p>b. Het bedrijf moet een effectbeoordeling uitvoeren en implementeren om er voor zorg te dragen dat de conversiestrategie negatieve milieueffecten voorkomt.</p>	<p>c. In de documentatie worden de strategieën vermeld die zijn geïmplementeerd om:</p> <p>i. De negatieve milieueffecten van conversieactiviteiten tot een minimum te beperken.</p> <p>ii. (Nieuw) Waar mogelijk elders op het terrein nieuwe habitats aan te leggen.</p>			

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>(Nieuw) 7.2.5 Er worden strategieën geïmplementeerd om habitats/ecosystemen te herstellen.</p> <p>Geavanceerd</p>	-	a. Het bedrijf implementeert strategieën om habitats/ecosystemen te herstellen tot een gezonde toestand.		<p>Doel: Habitats en ecosystemen in een gezonde toestand herstellen of terugbrengen naar hun natuurlijke staat om de biodiversiteit te herstellen/vergroten en veerkrachtige omgevingen te creëren.</p>
<p>7.2.6 Bomen/hagen worden behouden.</p>	Niet van toepassing als er geen bomen/hagen zijn	a. Bomen/heggen zijn aanwezig, zoals vastgelegd in de landschaps- en biodiversiteitskaart.		<p>Doel: Het behoud van habitats, ecosystemen en ondersteuning van biodiversiteit. Het behoud en onderhoud van bomen en heggen is een cruciaal aspect van land- en milieubeheer en speelt een belangrijke rol in bodemstabiliteit, waterbeheer, koolstofopslag en het bieden van habitats voor wilde dieren.</p> <p>Opmerking: Controlepunt verwijst naar niet-landbouwbomen die zich in het veld, op de grenzen van het terrein en in habitats bevinden.</p>
Niet van toepassing als er geen bomen/hagen worden verwijderd	<p>b. Wanneer het verwijderen van niet-landbouwbomen/heggen noodzakelijk is, moet het bedrijf het volgende aantonen:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. Naleving van relevante lokale/nationale wetgeving waar vereist, inclusief goedkeuringsdocumenten. ii. (Nieuw) Reden voor het verwijderen van bomen (bijv. omdat ze een gevaar vormen). iii. (Nieuw) Wanneer grond wordt gepacht, moet toestemming voor het verwijderen van niet-geoogste bomen worden gevraagd aan de verhuurder. iv. (Nieuw) De locatie van de gekapte bomen en het daaropvolgende plan voor het gebied worden vermeld in de landschaps- en biodiversiteitskaart/het landschaps- en biodiversiteitsplan. 			

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
7.2.7 Diepe grondbewerking onder het bladerdak van bomen op het veld wordt vermeden.	Niet van toepassing op bedrijven waar geen bomen of heggen op het veld staan.	a. Er wordt niet diep geploegd onder bomen op het veld, behalve wanneer de bomen worden gebruikt om schaduw te bieden.		Doel: Voorkomen van schade aan boomwortels die de boom ernstig kan beschadigen.
7.2.8 Waterlichamen worden beheerd om de biodiversiteit te beschermen.	Niet van toepassing als er geen waterlichamen zijn	a. De timing en frequentie van het beheer zijn passend (bijvoorbeeld seizoensgebonden, waarbij broedperiodes worden vermeden).		Doel: De biodiversiteit in de omgeving van waterlichamen beschermen, vooral tijdens belangrijke periodes van het jaar waarin soorten in het gebied nestelen of leven. Het is acceptabel om 7.2.8.b mondeling te bewijzen.
	Niet van toepassing als er geen waterlichamen zijn of wanneer het bedrijf geen controle heeft over gebieden rond waterlichamen	b. Het vrijhouden van waterlopen is gerechtvaardigd indien dit vaker dan één keer per jaar gebeurt.		
		c. (Nieuw) Er worden strategieën geïmplementeerd om de biodiversiteit in gebieden rond waterlichamen/bufferzones te bevorderen.		

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
7.3 Habitats en soorten			
<p>(Nieuw) 7.3.1 5% of meer van de totale oppervlakte van het bedrijf/terrein wordt beheerd als habitat.</p>	-	<p>a. Het type habitat en het habitatbeheer worden gerechtvaardigd en onderbouwd door de landschaps- en biodiversiteitsbeoordeling/het landschaps- en biodiversiteitsplan.</p> <p>b. Er worden strategieën geïmplementeerd om de kwaliteit van het habitatgebied te beschermen en te verbeteren.</p> <p>c. Kaart (7.1.1) laat zien dat 5% of meer van de totale oppervlakte van de boerderij/locatie wordt beheerd als habitat. Wanneer de habitat minder dan 5% beslaat:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. Moet er een rechtvaardiging zijn (zie richtsnoeren). ii. Er moet meer dan 0% habitatgebied op de locatie aanwezig zijn. iii. Bewustzijn van potentiële gebieden voor het creëren van habitat. <p>d. LSFR-vraag LB.03 is ingevuld met exacte cijfers.</p>	<p>Doel: Om omgevingen te creëren die een grotere biodiversiteit op het bedrijf kunnen stimuleren en ondersteunen. Hoewel het belangrijk is om habitatgebieden op het bedrijf te hebben, is het ook belangrijk om aandacht te besteden aan het verbeteren van de kwaliteit van die habitats om hun levensduur en hun vermogen om belangrijke en beschermde soorten te ondersteunen te waarborgen. Soms kunnen sommige habitatgebieden echter tijdelijk of seizoensgebonden zijn (bijvoorbeeld stroken met wilde bloemen). Het is acceptabel om de rechtvaardiging in 7.3.1.a en 7.3.1.c.i mondeling aan te tonen.</p>
<p>7.3.2 10% of meer van de totale oppervlakte van het bedrijf/terrein wordt beheerd als habitat.</p> <p style="background-color: #4F7942; color: white; padding: 2px;">Geavanceerd</p>	-	<p>a. Het type habitat en het habitatbeheer zijn gerechtvaardigd en gebaseerd op de beoordeling/het plan voor het landschap en de biodiversiteit.</p> <p>b. (Nieuw) Er worden strategieën geïmplementeerd om de kwaliteit van het habitatgebied te beschermen en te verbeteren.</p>	<p>Doel: Om omgevingen te creëren die een grotere biodiversiteit op het bedrijf kunnen stimuleren en ondersteunen. Hoewel het belangrijk is om habitatgebieden op het bedrijf te hebben, is het ook belangrijk om</p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
(7.3.2 vervolg)		c. Kaart (7.1.1) laat zien dat 10% of meer van de totale oppervlakte van de boerderij/locatie wordt beheerd als habitat.		<p>aandacht te besteden aan het verbeteren van de kwaliteit van die habitats om hun levensduur en hun vermogen om belangrijke en beschermde soorten te ondersteunen te waarborgen. Soms kunnen sommige habitatgebieden echter tijdelijk of seizoensgebonden zijn (bijvoorbeeld stroken met wilde bloemen).</p> <p>Het is acceptabel om de rechtvaardiging in 7.3.2.a mondeling aan te tonen.</p>
		d. LSFR-vraag LB.03 is ingevuld met exacte cijfers.		
(Nieuw) 7.3.3 Er worden strategieën geïmplementeerd om de connectiviteit van habitats te verbeteren.	-	a. Er worden strategieën geïmplementeerd om de verbinding tussen habitatgebieden op boerderijen en in het landschap te verbeteren, die anders van elkaar geïsoleerd zouden zijn.		Doel: Het stimuleren en ondersteunen van de verplaatsing van soorten tussen habitats, wat kan leiden tot een grotere biodiversiteit op de boerderij en in het landschap.
7.3.4 Er worden strategieën geïmplementeerd om beschermde en belangrijke soorten te ondersteunen.	-	a. Er wordt gezorgd voor een geschikte habitat.		Doel: Het stimuleren en ondersteunen van gezonde populaties van beschermde en belangrijke soorten, met name soorten die mogelijk in aantal
b. Er zijn gebieden beschikbaar waar beschermde/belangrijke soorten kunnen foerageren/jagen.				

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
(7.3.4 vervolg)		c. De broedseizoenen worden geïdentificeerd en geregistreerd.		<p>achteruitgaan. Door een deel van de planning en inspanningen op het gebied van landschap en biodiversiteit op soorten te richten, kan het bedrijf de biodiversiteit op de boerderij en in het bredere landschap bevorderen en beschermen.</p> <p>Opmerking: Dit controlepunt heeft betrekking op het ondersteunen van belangrijke soorten/beschermde soorten, waaronder bestuivers, die zijn geïdentificeerd in de landschaps- en biodiversiteitsbeoordeling/het landschaps- en biodiversiteitsplan.</p>
		d. De activiteiten van het bedrijf worden aangepast om verstoring tijdens het broedseizoen te voorkomen, waaronder: <ul style="list-style-type: none"> i. Het vermijden van gebieden die door soorten op het terrein worden bewoond. ii. Waterlopen worden niet schoongemaakt tijdens de broedperiode. 		
7.3.5 Plant-/boomsoorten die worden gebruikt in akkerranden en andere habitats zijn inheems/geschikt voor het lokale ecosysteem.	-	a. Bomen/heggen bestaan uit inheemse soorten/soorten die geschikt zijn voor het lokale ecosysteem.		<p>Doel: Het ecologisch evenwicht behouden en de biodiversiteit bevorderen, terwijl tegelijkertijd de introductie van invasieve plantensoorten wordt voorkomen, de concurrentie om hulpbronnen wordt verminderd en geschikte voedselbronnen en schuilplaatsen voor de lokale fauna worden geboden. Inheemse soorten zijn goed aangepast aan de lokale bodem, het klimaat en de fauna, waardoor ze bijdragen aan gezondere, veerkrachtigere ecosystemen.</p>
		b. (Nieuw) Het bedrijf gebruikt inheemse soorten/soorten die geschikt zijn voor het lokale ecosysteem bij het aanplanten van andere vegetatie voor habitats.		
		c. Voor het inzaaien van akkerranden worden inheemse soorten/soorten gebruikt die geschikt zijn voor het lokale ecosysteem, of zaad van lokale herkomst, indien mogelijk.		
		d. Wanneer er zaaierkzaamheden zijn uitgevoerd aan de randen van velden en in habitats, moet het bedrijf zaaigegevens bijhouden, inclusief zaadlabels.		
		e. (Nieuw) Wanneer bomen worden aangeplant, moet het bedrijf een overzicht bijhouden van de aangekochte bomen en het aantal aangeplante bomen.		

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
7.3.6 Akker-/perceelranden en terreingrenzen worden beheerd om negatieve effecten op soorten en habitats te voorkomen.	Niet van toepassing als er geen gebruik wordt gemaakt van kappen voor het beheer	a. Wanneer beheer plaatsvindt door middel van kappen, zijn er strategieën om negatieve effecten op soorten en habitats te voorkomen, waaronder: <ol style="list-style-type: none"> i. Het kappen vindt plaats tijdens de minst destructieve periode voor flora en fauna. ii. De frequentie en omvang van het kappen worden tot een minimum beperkt. iii. Grasresten worden waar mogelijk verwijderd. 		Doel: Randgebieden van velden/percelen en terreingrenzen kunnen een habitat vormen voor een breed scala aan soorten, van insecten tot kleine zoogdieren, en kunnen nectar en stuifmeel leveren voor bestuivers. Daarom is het belangrijk om randgebieden en terreingrenzen te beheren op een manier die geen negatieve gevolgen heeft voor soorten of hun habitats.
		b. Als maaien nodig is voor toegang of gezondheid en veiligheid: <ol style="list-style-type: none"> i. (Nieuw) Er is een rechtvaardiging. ii. Negatieve effecten op soorten en habitats worden geregistreerd. iii. Er worden mitigerende maatregelen genomen. 		
	-	c. Er wordt zo min mogelijk gereisd op veld-/perceelranden en in de buurt van terreingrenzen.		
	Niet van toepassing op beschermde en binnenlandbouw	d. De randen van velden/percelen worden op minimaal twee meter breed gehouden, gemeten vanaf het midden van de permanente grens, tenzij: <ol style="list-style-type: none"> i. De velden/percelen kleiner zijn dan twee hectare. ii. De velden/percelen geen grens hebben en de natuurlijke habitat zich uitstrekt vanaf het gewas of de kop van het gewas. 		

LEAF Marque-controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>(Nieuw) 7.3.7 Het bedrijf voldoet aan de lokale of nationale wetgeving inzake het beheer van invasieve soorten.</p>	<p>Niet van toepassing als er geen wetgeving is met betrekking tot het beheer van invasieve soorten</p>	<p>a. Het bedrijf voldoet aan de lokale of nationale wetgeving inzake het beheer van invasieve soorten.</p>		<p>Doel: Voorkomen dat invasieve soorten zich op/buiten het terrein verspreiden, aangezien deze schadelijke gevolgen kunnen hebben voor lokale ecosystemen, biodiversiteit en gewasproductie door te concurreren om ruimte, licht, voedingsstoffen en water, en door ziekten te verspreiden.</p>
<p>(Nieuw) 7.3.8 Er worden strategieën geïmplementeerd om de verspreiding van invasieve soorten te beheersen.</p> <p>Geavanceerd</p>	<p>-</p>	<p>a. Er worden strategieën geïmplementeerd om de verspreiding van invasieve soorten te beheersen.</p>		
7.4 Monitoring van de biodiversiteit				
<p>7.4.1 Ten minste één soort of habitat wordt op het bedrijf gemonitord.</p>	<p>-</p>	<p>a. De gekozen soorten/habitats worden gerechtvaardigd op basis van hun belang voor het lokale milieu.</p>		<p>Doel: Een beter inzicht krijgen in de soorten/habitats op het bedrijf en, waar mogelijk, nagaan of de strategieën die zijn geïmplementeerd om beschermde en belangrijke soorten te ondersteunen en habitats te beschermen en te verbeteren, een</p>
<p>b. Het bedrijf documenteert de monitoring van de gekozen soorten/habitats.</p>				

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen	
(7.4.1 vervolg)		c. (Nieuw) Monitoring wordt minimaal jaarlijks uitgevoerd.		<p>positieve invloed hebben gehad op de soorten/habitats. Dit kan vervolgens worden gebruikt om de strategieën indien nodig bij te werken.</p> <p>Het is acceptabel om 7.4.1.a mondeling te bewijzen.</p> 	
<p>(Nieuw) 7.4.2 Er worden vier of meer soorten op het bedrijf gemonitord.</p> <p>Geavanceerd</p>	-	a. De gekozen soorten worden gerechtvaardigd op basis van hun belang voor het lokale milieu.		<p>Doel: Een beter inzicht krijgen in de soorten/habitats op het bedrijf en, waar mogelijk, nagaan of de strategieën die zijn geïmplementeerd om beschermde en belangrijke soorten te ondersteunen en habitats te beschermen en te verbeteren, een positieve invloed hebben gehad op de soorten/habitats. Dit kan vervolgens worden gebruikt om de strategieën indien nodig bij te werken.</p> <p>Het is acceptabel om 7.4.2.a mondeling te bewijzen.</p> 	
b. Het bedrijf documenteert de monitoring van de gekozen soorten.		c. De monitoring moet minimaal eenmaal per jaar worden uitgevoerd.			

De gemeenschap betrekken.

Er zijn tal van goede redenen om sterke banden met de gemeenschap en bredere belanghebbenden op te bouwen. Via deze netwerken kunnen producenten kennis delen over hoe zij landbouwbedrijven en Geïntegreerd Bedrijfsbeheer (IFM) toepassen, en nieuwe kennis opdoen over duurzame landbouw door middel van samenwerking en kennisuitwisseling.

Door contact te leggen met het publiek, boeren en producenten en andere belanghebbenden kan een breder begrip worden gekweekt voor voedselduurzaamheid en het belang van duurzame landbouw voor het milieu, de gezondheid en het opbouwen van veerkracht in het voedselsysteem. Het opbouwen van deze samenwerkingsrelaties kan ook helpen om lokale en traditionele kennis te behouden en innovatie te bevorderen, en boeren en producenten ondersteunen bij het aanpakken van belangrijke duurzaamheidsuitdagingen en hen in staat stellen zich beter aan te passen aan de steeds veranderende druk op de landbouw.

Aanvullende richtlijnen voor dit onderdeel zijn te vinden in de myLEAF [Guidance Library](#).

LEAF Marque-controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
8.1 De gemeenschap betrekken			
8.1.1 Het bedrijf betreft lokale of bredere gemeenschappen.	Niet van toepassing als het niet gepast is om een activiteit voor maatschappelijke betrokkenheid uit te voeren en hiervoor een rechtvaardiging wordt gegeven (zie richtlijnen en 8.2.1.a)	a. Er wordt jaarlijks ten minste één activiteit uitgevoerd. b. Het bedrijf verstrekt tijdens de activiteit minimaal informatie over zijn duurzame landbouwpraktijken. c. De datum en details van de activiteit worden gedocumenteerd.	 Doel: Kennis over duurzame landbouw delen met lokale of bredere gemeenschappen om het begrip van voedselduurzaamheid en het belang ervan voor het milieu, de gezondheid en het opbouwen van veerkracht in het voedselsysteem te bevorderen.
8.2 Kennisuitwisseling			
(Nieuw) 8.2.1 Het bedrijf neemt deel aan een activiteit voor kennisuitwisseling.	-	a. Het bedrijf neemt jaarlijks actief deel aan ten minste één kennisuitwisselingsactiviteit. <ul style="list-style-type: none"> i. Wanneer 8.1.1 als niet van toepassing wordt aangemerkt, moet het bedrijf ten minste twee activiteiten voor kennisuitwisseling uitvoeren. b. Het onderwerp van de activiteit moet verband houden met duurzame voeding/landbouw. c. De datum en details van de activiteit worden gedocumenteerd.	 Doel: Het bedrijf kennis over duurzame landbouw verwerven of delen met andere bedrijven/instellingen/organisaties. Kennisuitwisseling is essentieel voor het behoud van lokale en traditionele kennis, het stimuleren van innovatie en het vergroten van het aanpassingsvermogen aan veranderende druk binnen landbouwgemeenschappen.

LEAF Marque-controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
8.3 Samenwerking en collectieve actie			
<p>8.3.1 Het bedrijf neemt deel aan samenwerking/collectieve actie.</p> <p>Geavanceerd</p>	-	<p>a. In de afgelopen 12 maanden heeft het bedrijf deelgenomen aan samenwerking/collectieve actie met anderen om duurzaamheidsuitdagingen aan te pakken.</p> <p>b. (Nieuw) De datum/data en details van de samenwerking/collectieve actie zijn gedocumenteerd.</p>	<p> Doel: actief samenwerken met anderen om de duurzaamheid van de voedselproductie te verbeteren en het milieu te beschermen, bijvoorbeeld door deel te nemen aan een groep, initiatief of project.</p>

Veehouderij.

Duurzaam en verantwoord beheer van de gezondheid en het welzijn van dieren, voer- en weidepraktijken is essentieel voor de implementatie van Geïntegreerd Bedrijfsbeheer (IFM) in elke veehouderij.

Veehouderijsystemen kunnen een aanzienlijke impact hebben op het klimaat en het milieu in termen van broeikasgasemissies en milieuvervuiling, maar wanneer ze op de juiste manier worden beheerd, kunnen deze systemen ook een positieve impact hebben die de klimaatbestendigheid en de veerkracht van landbouwbedrijven ondersteunt.

Een goede diergezondheid en dierenwelzijn zijn niet alleen van cruciaal belang voor het gezond houden van dieren, maar ook voor het behoud van de productiviteit en het verminderen van het gebruik van antibiotica en ontwormingsmiddelen.

Bij beslissingen over voeding moet ervoor worden gezorgd dat het vee gezond en welzijn blijft en dat de milieueffecten waar mogelijk worden verminderd door alternatieve eiwitbronnen en verantwoorde voerinkoop in overweging te nemen. IFM moedigt bedrijven ook aan om na te denken over hoe ze hun zelfvoorziening kunnen verbeteren door zelf voer te verbouwen of lokaal geproduceerd voer in te kopen.

Passende begrazings- en landbeheerpraktijken kunnen helpen de grasproductie te verbeteren, het verlies van bovengrond en voedingsstoffen te verminderen, de bodemgezondheid te verbeteren, de kwaliteit van waterlopen te verbeteren, de biodiversiteit te vergroten en de koolstofopslag in de bodem te bevorderen.

Aanvullende richtlijnen voor dit onderdeel zijn te vinden in de myLEAF [Guidance Library](#).

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
9.1 Beoordeling en planning			
9.1.1 Er vindt jaarlijks een bezoek en beoordeling plaats door een dierenarts.	Niet van toepassing als het bedrijf geen vee houdt	a. Er vindt ten minste eenmaal per jaar een bezoek plaats van een dierenarts. b. Er vindt jaarlijks een beoordeling plaats door een dierenarts. De beoordeling omvat: <ul style="list-style-type: none"> i. (Nieuw) Beoordeling van de gezondheid van het vee. ii. (Nieuw) Reproductieve gezondheid, indien van toepassing. iii. (Nieuw) Beoordeling van voeding en voer. iv. (Nieuw) Bioveiligheidsmaatregelen en procedures voor noodsituaties. v. (Nieuw) Eventuele aanbevelingen van de dierenarts. 	 Doel: Input van dierenartsen op de boerderij is essentieel om een goede gezondheid en welzijn van dieren en een goed beheer van vee te garanderen. Het jaarlijkse bezoek en de jaarlijkse beoordeling door een dierenarts moeten worden gebruikt om strategieën voor veebeheer te ontwikkelen.
9.1.2 Er is een gezondheids- en welzijnsplan voor vee.	Niet van toepassing als het bedrijf geen vee houdt	a. Het plan is: <ul style="list-style-type: none"> i. Opgesteld in overleg met en overeengekomen met dierenarts(en). ii. Jaarlijks herzien, met inbegrip van: iii. Registratie van de voortgang ten opzichte van de doelstellingen iv. Bijwerken van strategieën/doelstellingen, indien van toepassing v. (Nieuw) Beschikbaar/gecommuniceerd aan relevante medewerkers en ingehuurde arbeidskrachten. 	 Doel: De gezondheid en het welzijn van dieren beschermen en verbeteren. Ervoor zorgen dat dieren op het bedrijf en nieuwe dieren die op het bedrijf worden gebracht in goede gezondheid verkeren, helpt de productiviteit op peil te houden en de impact op het milieu te verminderen. Goed gezondheids- en welzijnsbeheer zorgt voor sterker en gezonder vee, verbetert de immuniteit, vermindert het gebruik van antibiotica en ondersteunt duurzaamheidsresultaten. Het optimaliseren van de gezondheid en het welzijn van dieren is essentieel voor

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
(9.1.2 vervolg)		<p>b. Het plan omvat:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. (Nieuw) Protocol voor quarantaine bij het binnenhalen van nieuwe dieren in het bedrijf. ii. Strategieën om:<ul style="list-style-type: none"> • (Nieuw) Het gebruik van antibiotica/ontwormingsmiddelen tot een minimum beperken • Waar mogelijk niet-chemische methoden toepassen om de gezondheid te beheren/ondersteunen • Beheer van bioveiligheid, met inbegrip van door insecten overgedragen ziekten iii. Doelstellingen:<ul style="list-style-type: none"> • Voorkomen dat er resistentie tegen diergeneesmiddelen ontstaat • (Nieuw) Eventuele aanbevelingen van dierenartsen.		de implementatie van geïntegreerd bedrijfsbeheer in elke veeteelt. Slechte veehouderij is niet alleen schadelijk voor het welzijn van dieren, maar kan ook aan de basis liggen van allerlei productie-, milieu- en voedselveiligheidskwesties.

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>(Nieuw) 9.1.3 De veebezetting en het aantal dieren zijn geschikt voor het bedrijfssysteem.</p>	<p>Niet van toepassing als het bedrijf geen vee houdt</p>	<p>a. Het aantal dieren en de veebezetting zijn gerechtvaardigd in termen van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het minimaliseren van het risico op vervuiling • Het waarborgen van een adequate afvalverwerking • Het minimaliseren van het risico op bodemdegradatie • Het minimaliseren van het risico op verspreiding en gevolgen van ziekten • Het bedrijf in staat stellen om te reageren op noodsituaties als gevolg van extreme weersomstandigheden 		<p>Doel: Bewustzijn en aandacht tonen voor de manier waarop hoge veebezetting, met name in intensieve veehouderijsystemen, kan leiden tot verschillende milieuproblemen en gezondheids- en welzijnskwesties die specifiek zijn voor elke diersoort. Duurzame beheerpraktijken – bijvoorbeeld roterende begrazing voor runderen en schapen, verbeterd afvalbeheer in varkens- en pluimveehouderijsystemen – en verminderde veebezetting zijn essentieel om deze negatieve effecten te minimaliseren. Broeikasgasemissies kunnen ook variëren afhankelijk van het veehouderijsysteem en de veebezetting.</p>
<p>9.1.4 Er is een voerbeoordeling.</p>	<p>Niet van toepassing als er geen voer wordt gebruikt of als het bedrijf geen vee heeft.</p>	<p>a. De beoordeling is:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Jaarlijks herzien en waar nodig bijgewerkt. ii. (Nieuw) Beschikbaar/gecommuniceerd aan relevante medewerkers en ingehuurde arbeidskrachten. 		<p>Doel: De huidige status van voerbronnen, waaronder de kwaliteit, herkomst en beschikbaarheid van voer, effectief evalueren en begrijpen. Deze beoordeling kan het bedrijf helpen bij het vaststellen van strategieën om voer duurzamer te beheren en tegelijkertijd de efficiëntie, kwaliteit en veeteeltproductie te verbeteren.</p> <p>De beoordeling van voer en de planning van het voerbeheer kunnen het bedrijf helpen om bij het nemen van</p>
<p>b. De beoordeling omvat:</p> <ol style="list-style-type: none"> i. Type/samenstelling van het voer. ii. Traceerbaarheid van alle voer. iii. Aandeel van het zelf geproduceerd en aangevoerd voer. iv. Voercertificering/borgingssystemen, indien van toepassing. 				

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
(9.1.4 vervolg)		v. Voedingsbehoeften van alle dieren binnen het bedrijf.		beslissingen over voer naast voedingsfactoren ook rekening te houden met duurzaamheidsfactoren.
9.1.5 Er is een voerbeheerplan.	Niet van toepassing als er geen voer wordt gebruikt of als het bedrijf geen vee houdt.	a. Het plan is: <ol style="list-style-type: none"> i. Gebaseerd op de voerbeoordeling. ii. Wordt jaarlijks herzien, met inbegrip van: <ul style="list-style-type: none"> • Beoordeling/registratie van de voortgang ten opzichte van de doelstellingen • Bijwerken van strategieën/doelstellingen, indien van toepassing iii. (Nieuw) Beschikbaar/gecommuniceerd aan relevante medewerkers en ingehuurd arbeidskrachten. 		Doel: Strategieën identificeren om de duurzaamheid van de productie, inkoop en het gebruik van voer te verbeteren en tegelijkertijd ervoor te zorgen dat dieren een evenwichtig en voldoende dieet krijgen dat is afgestemd op hun specifieke behoeften, waaronder groei, onderhoud, voortplanting en lactatie. Door meer strategieën voor lokale en circulaire voerinkoop op de boerderij te

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
<p>(9.1.5 vervolg)</p>		<p>b. Het plan omvat:</p> <p>i. Strategieën om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het gebruik van zelf geproduceerd voer te maximaliseren/de hoeveelheid ingevoerd voer te minimaliseren, waar mogelijk • (Nieuw) Gebruik van voedsel-/gewastafval/bijproducten als bron van voer, waar passend en mogelijk • (Nieuw) Waar mogelijk lokaal aangevoerd voer inkopen • Het afval/verlies van voer minimaliseren • (Nieuw) De voeding optimaliseren om er voor zorg te dragen dat het vee voldoende en evenwichtige voeding krijgt <p>ii. Doelstellingen om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • (Nieuw) Wanneer het bedrijf aangevoerd voer gebruikt dat soja/palmingrediënten bevat, overstappen op voer dat ontbossingsvrij soja/palm bevat • (Nieuw) Overgang naar soja-/palmvrije voeding, waar van toepassing 	<p>implementeren, kan het bedrijf de milieu-impact van zijn voerinkoop verminderen. Deze strategieën kunnen het bedrijf ook helpen om meer zelfvoorzienend en veerkrachtiger te worden door de afhankelijkheid van externe inputs te verminderen en de financiële druk als gevolg van fluctuerende voerkosten te minimaliseren.</p> <p>De productie van diervoer, met name de productie van soja- en palmingrediënten, is wereldwijd een belangrijke oorzaak van veranderingen in landgebruik, ontbossing en verlies aan biodiversiteit. Door over te stappen op voer met ontbossingsvrije soja-/palmingrediënten, of voer dat waar mogelijk vrij is van soja-/palmingrediënten, kan het bedrijf de milieu-impact van zijn voerinkoop verminderen en bijdragen aan een duurzamere veeteeltsector.</p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>(Nieuw) 9.1.6 Er is een nood-/rampenplan.</p>	<p>Niet van toepassing als het bedrijf geen vee houdt</p>	<p>a. Het noodplan omvat:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. Locatie van alle veehouderijen en huisvestingsunits, inclusief toegangspunten tijdens noodsituaties. ii. Locatie van waterbronnen voor brandweer, inclusief informatie over de capaciteit en toegankelijkheid van elke waterbron. iii. Strategieën voor het beheer van vee tijdens noodsituaties, inclusief extreme weersomstandigheden (zie richtlijnen). 		<p>Doel: Een document ter beschikking stellen voor noodsituaties en een duidelijk plan hebben voor alle noodsituaties die zich op de boerderij kunnen voordoen.</p>
		<p>b. Routes naar noodtoegangspunten en waterbronnen zijn te allen tijde toegankelijk.</p>		
		<p>c. Er is een noodwatervoorziening om te voorzien in de behoeften van de gehele veestapel tijdens extreme weersomstandigheden/temperaturomstandigheden.</p>		
		<p>d. Relevante medewerkers die betrokken zijn bij noodhulp kunnen de locatie-informatie raadplegen en begrijpen.</p>		
		<p>e. Er is een noodplan voor het uitbreken van ziekten.</p>		

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
9.2 Gezondheid en welzijn			
<p>(Nieuw) 9.2.1 De diersoort(en)/ras(sen) van het vee zijn geschikt voor het boerderijsysteem.</p>	<p>Niet van toepassing als het bedrijf geen vee houdt</p>	<p>a. Soorten/rassen worden geselecteerd op basis van de geschiktheid van het ras voor het landbouwsysteem op de lange termijn, met inbegrip van:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. Aanpassingsvermogen aan het microklimaat. ii. Uithoudingsvermogen. iii. Alle andere relevante factoren (bijv. ziekteresistentie, voerwaarde, enz.) 	<p>Doel: Ervoor zorgen dat de soorten of rassen van vee op het bedrijf goed aansluiten bij het landbouwsysteem, in termen van dierenwelzijn en ecologische duurzaamheid. Rassen met een hoog uithoudingsvermogen, ziekteresistentie en sterk voervermogen zijn bijzonder belangrijk, omdat ze efficiënt kunnen grazen op beschikbare weiden, waardoor ze minder afhankelijk zijn van aanvullend voer. Door rassen te selecteren die aansluiten bij de milieudoelstellingen van het bedrijf, kan het bedrijf de productiviteit verhogen, het gebruik van hulpbronnen minimaliseren en de milieu-impact van vee op het ecosysteem van het bedrijf verbeteren, terwijl de gezondheid en het welzijn van de dieren behouden blijven.</p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>(Nieuw) 9.2.2 Tijdens periodes van extreme weersomstandigheden/temperaturen wordt het veebeheer aangepast.</p>	<p>Niet van toepassing als het bedrijf geen vee heeft</p>	<p>a. Aanpassingen in het veebeheer omvatten, waar passend en mogelijk:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het vee wordt vaker gecontroleerd op mogelijke tekenen van hittestress • Vermindering van de veebezetting tijdens extreme hitte • Gemakkelijke toegang tot schuilplaatsen/schaduw • Het vee tijdens extreme hitte op koelere momenten van de dag behandelen • Zorgen voor een continue en overvloedige toevoer van schoon drinkwater • Zorgen voor voldoende ventilatie in gesloten ruimtes zoals gebouwen • Beoordeling van de omstandigheden waarin het vee staat (bijvoorbeeld vee dat in drassige modder staat) • Bewustzijn van het personeel en beoordeling van tekenen van hittestress 		<p>Doel: Hoewel sommige diersoorten zich beter aanpassen aan klimaatveranderingen dan andere, is elke diersoort gevoelig voor extreme temperaturen en weersomstandigheden. Veranderingen in temperatuur en weersomstandigheden hebben niet alleen een directe invloed op de gezondheid en het welzijn van vee, maar kunnen ook gevolgen hebben voor voer, waterbeschikbaarheid en huisvesting.</p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
<p>(Nieuw) 9.2.3 Er worden strategieën geïmplementeerd om het gebruik van antibiotica en ontwormingsmiddelen tot een minimum te beperken.</p>	<p>Niet van toepassing als het bedrijf geen vee houdt</p>	<p>a. Er worden strategieën geïmplementeerd om:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. Het gebruik van antibiotica/ontwormingsmiddelen tot een minimum te beperken. ii. Ervoor te zorgen dat het gebruik van antibiotica/ontwormingsmiddelen doelgericht is. 		<p>Doel: Ervoor zorgen dat het gebruik van antimicrobiële geneesmiddelen in overeenstemming is met goede praktijken en niet bijdraagt aan antimicrobiële resistentie.</p> <p>Antimicrobiële resistentie (AMR) vormt een aanzienlijke wereldwijde bedreiging. Adequate en evenwichtige voeding, goede veehouderij en routinematige preventieve maatregelen kunnen allemaal helpen om het gebruik van antimicrobiële middelen te verminderen. Wanneer antibiotica of ontwormingsmiddelen (antiparasitaire geneesmiddelen) nodig zijn, moeten deze gerechtvaardigd zijn en op verantwoorde wijze worden gebruikt om toenemende antimicrobiële resistentie te voorkomen.</p> <p>Het is acceptabel om bewijs 9.2.3.c mondeling te leveren.</p>
		<p>b. Toegediende antibiotica en ontwormingsmiddelen worden geregistreerd, inclusief de rechtvaardiging op basis van de diersoort voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. Reden voor gebruik. ii. Type antibioticum/ontwormingsmiddel dat is gebruikt. iii. Frequentie van gebruik. 		
		<p>c. Bewustzijn van de mogelijke impact van het gebruik van antibiotica en ontwormingsmiddelen op het milieu in bredere zin.</p>		

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen	Richtlijnen
9.3 Huisvesting en uitrusting			
(Nieuw) 9.3.1 Gebouwen waarin vee wordt gehuisvest, zijn geoptimaliseerd voor het lokale klimaat.	Niet van toepassing als er geen gebouwen worden gebruikt voor het huisvesten van vee of indien het bedrijf geen vee houdt.	a. Veehouderijgebouwen: <ul style="list-style-type: none"> i. Worden regelmatig onderhouden. ii. Kunnen vee veilig onderbrengen tijdens extreme weersomstandigheden. 	Doel: Ervoor zorgen dat gebouwen geschikt zijn voor het lokale klimaat en de weersomstandigheden om het gebruik van hulpbronnen (bijv. energie, waterverbruik, enz.) te optimaliseren en een veilige, gezonde en comfortabele omgeving voor dieren te bieden.
	Niet van toepassing als er geen gebouwen worden gebruikt voor het huisvesten van vee, als er geen nieuwe gebouwen zijn of als het bedrijf geen vee heeft.	b. Bij het ontwerp/de renovatie van nieuwe gebouwen wordt rekening gehouden met de lokale klimaatomstandigheden en mogelijke extreme weers-/temperaturomstandigheden.	

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
(9.3.1 vervolg)	Niet van toepassing als er geen gebouwen worden gebruikt voor veehouderij of als het bedrijf geen vee heeft.	c. Het ventilatiesysteem van veestallen zorgt voor voldoende luchtstroom door het hele gebouw. <ul style="list-style-type: none"> i. Waar mogelijk wordt natuurlijke ventilatie gemaximaliseerd. 		
(Nieuw) 9.3.2 Er worden duurzame/gerecyclede materialen gebruikt voor strooisel. <div style="background-color: #4F7942; color: white; padding: 5px; margin-top: 10px; display: inline-block;">Geavanceerd</div>	Niet van toepassing als het bedrijf geen vee houdt	a. Het strooisel is gemaakt van duurzame/gerecyclede materialen of bijproducten.		<p>Doel: Het bevorderen van een meer circulair gebruik van hulpbronnen en het verminderen van afval door duurzame of gerecyclede materialen te gebruiken voor strooisel voor vee, in plaats van te vertrouwen op nieuwe grondstoffen voor strooisel, en door mogelijk de impact van de verwijdering van gebruikt strooisel te verminderen (bijvoorbeeld door het te composteren).</p> <p>Opmerking: Het is essentieel dat de materialen die als strooisel worden gebruikt veilig, geschikt en legaal zijn.</p>

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
9.3.3 Apparatuur die wordt gebruikt voor de behandeling/verwerking van vee wordt regelmatig onderhouden.	Niet van toepassing als het bedrijf geen vee heeft	a. Uit documentatie blijkt dat apparatuur die wordt gebruikt voor de behandeling en omgang met vee regelmatig wordt onderhouden en dat er procedures voor zijn.		Doel: Ervoor zorgen dat machines en apparatuur goed en efficiënt functioneren en veilig zijn voor dieren.
(Nieuw) 9.3.4 Drinkwatervoorzieningen zijn efficiënt en in goede staat om waterspilling te voorkomen.	Niet van toepassing als het bedrijf geen vee houdt	a. Drinkwatervoorzieningen worden regelmatig onderhouden en gecontroleerd op lekken, verstoppingen of andere tekenen van storingen die tot waterspilling kunnen leiden (bijv. leidingen, drinkbakken, kleppen en watertoevoersystemen).		Doel: Ervoor zorgen dat watervoorraden worden gespaard en niet verspild.
9.4 Kuilvoer				
9.4.1 Silage/silage-effluent wordt opgeslagen om vervuiling van het milieu te voorkomen.	Niet van toepassing in gevallen waarin geen kuilvoer wordt gebruikt of opgeslagen, of wanneer het bedrijf geen vee houdt.	a. Opslagplaatsen voldoen aan lokale en nationale voorschriften.		Doel: Milieuverontreiniging voorkomen, met name door silage-effluent dat vanwege het hoge gehalte aan voedingsstoffen nabijgelegen waterbronnen kan verontreinigen en aquatische ecosystemen kan schaden.
		b. Opslagplaatsen voor kuilvoer/afvalwater hebben een verwachte levensduur van ten minste 20 jaar vanaf de bouw, mits ze worden onderhouden.		
		c. (Nieuw) Opslagplaatsen zijn ontworpen/gebouwd en worden beheerd om vervuiling te voorkomen, met name door drainage en afvloeiing.		
		d. Afvalwateropslagplaatsen hebben voldoende opslagcapaciteit, indien van toepassing.		

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
(9.4.1 vervolg)		e. Alle opslagplaatsen worden regelmatig geïnspecteerd, onderhouden en gerepareerd.		
		f. Wanneer er een nieuwe opslagplaats wordt gebouwd of een bestaande opslagplaats wordt verbouwd: <ul style="list-style-type: none"> i. De relevante autoriteiten zijn hiervan op de hoogte gesteld, indien nodig en passend. ii. De bouwmaterialen zijn geschikt wat betreft doorlaatbaarheid en corrosie. 		
		g. Alle opslagplaatsen bevinden zich op minstens 10 meter afstand van waterlichamen (bijvoorbeeld in de buurt van een waterinlaat).		
		h. Veldopslagplaatsen bevinden zich op minstens 50 meter afstand van waterlichamen waar drinkwater wordt gewonnen.		
9.5 Duurzaam landbeheer				
9.5.1 Er worden strategieën geïmplementeerd om begrazing/voedsel zoeken te beheren.	Niet van toepassing als begrazing/voedsel zoeken niet geschikt of mogelijk is, of wanneer het bedrijf geen vee heeft.	a. De strategieën voor begrazing/voedselvoorziening: <ul style="list-style-type: none"> i. (Nieuw) Houd rekening met seizoensgebonden variaties in de groei van gras/voergewassen, weersomstandigheden en de voedings- en gezondheidsbehoeften van vee. ii. (Nieuw) Optimaliseer de gezondheid en productiviteit van weilanden, inclusief herstelperiodes. iii. Pas de veebezetting/dichtheid aan aan de draagkracht van de weide. iv. (Nieuw) Voorkom overbegrazing. v. (Nieuw) Voorkom vertrapping en bodemverdichting. 		Doel: De bodemgezondheid en biodiversiteit beschermen en tegelijkertijd de gezondheid en voeding van het vee ondersteunen. Hoewel begrazing/voedsel zoeken veel voordelen kan opleveren voor het land en het vee, moet dit zorgvuldig worden beheerd om die gunstige resultaten te behouden en bodem- en landdegradatie te voorkomen.

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
(9.5.1 vervolg)		vi. Bescherm en optimaliseer de biodiversiteit op het bedrijf.		
		b. (Nieuw) De begrazings-/voeromstandigheden worden regelmatig gecontroleerd om aanpassingen in het beheer van begrazing/voering te kunnen doorvoeren.		
		c. (Nieuw) Begrazing/voedsel zoeken wordt ten minste eenmaal per jaar gepland.		
(Nieuw) 9.5.2 Er wordt roterend begraasd/gevoerd. Geavanceerd	Niet van toepassing als het bedrijf geen vee heeft	a. Er wordt een roterend begrazingssysteem geïmplementeerd, waarbij weilanden worden verdeeld in beheersbare paddocks.		Doel: Gras/voergewassen rust en herstel geven, wat op zijn beurt de plantendiversiteit en een betere leefomgeving voor nuttige insecten en wilde dieren bevordert. Rotatiebegrazing kan de bodemgezondheid verbeteren, het gehalte aan organisch materiaal verhogen, koolstofopslag bevorderen, de gezondheid van het gras verbeteren en de parasietenlast op het land verminderen.
(Nieuw) 9.5.3 De graasgebieden hebben een diverse samenstelling. Geavanceerd	Niet van toepassing als het bedrijf geen vee heeft	a. Weidegronden hebben een diversiteit aan grasvariëteiten/kruidenweiden/peulvruchten.		Doel: Hoewel sommige inheemse grassoorten en kruiden minder eiwitten bevatten, kan het toevoegen van peulvruchten (bijv. klover) aan het mengsel zowel de diversiteit als het eiwitgehalte in het voer van dieren verbeteren. Het behoud van een diverse samenstelling in graasgebieden/soortenrijke graslanden draagt ook bij aan een betere bodemgezondheid (bijv.
		b. Gras-/voergewassen: i. Zijn bestand tegen lokale klimaatomstandigheden. ii. Zorgen voor voedingsdiversiteit voor vee.		

LEAF Marque- controlepunten	Opmerkingen bij NVT	Wijze van aantonen		Richtlijnen
				bodembedekking, organisch materiaal, variatie in wortelstructuren ondersteunen de bodemstructuur), biodiversiteit en koolstofopslag.
<p>(Nieuw) 9.5.4 Het grazen/voedsel zoeken door vee wordt gebruikt als strategie in vruchtwisseling.</p> <p>Geavanceerd</p>	<p>Niet van toepassing als er geen gewassen worden geteeld of als het bedrijf geen vee heeft.</p>	<p>a. Het grazen/voedsel zoeken door vee wordt opgenomen in de vruchtwisselingsschema's.</p> <p>i. Begrazing/voedsel zoeken wordt afgestemd op de gewascycli om de nutriëntencyclus te optimaliseren en bodemverdichting zoveel mogelijk te beperken.</p>		<p>Doel: De diversiteit van de vruchtwisseling verbeteren, de bodemgezondheid verbeteren (bijv. organisch materiaal) en onkruid en ongedierte bestrijden.</p> <p>Dit kan ook mogelijkheden stimuleren om samen te werken met andere landbouwbedrijven, wat kan bijdragen aan diversificatie van inkomstenstromen en spreiding van productierisico's.</p>
<p>(Nieuw) 9.5.5 Er worden silvopastorale/agroforestry-systemen geïmplementeerd (of getest).</p> <p>Geavanceerd</p>	<p>Niet van toepassing als het niet gepast of mogelijk is om bosweidebouw /agroforestry toe te passen, of wanneer het bedrijf geen vee heeft.</p>	<p>a. Het bedrijf identificeert en motiveert het type en de plaatsing van boom-/voergewassen.</p>		<p>Doel: Het stimuleren van een meer divers systeem van begrazing en voergewassen door bomen te integreren met grassen, kruiden, peulvruchten en struikgewas/struiken, waar van toepassing, kan de voedingswaarde verrijken en schaduw bieden, terwijl ook de biodiversiteit, de bodemgezondheid en het waterbeheer worden verbeterd.</p> <p>Het is acceptabel om de rechtvaardiging in 9.5.5.a mondeling aan te tonen.</p>

LEAF Marque Ltd,   T: +44 (0)24 7641 3911
Stoneleigh Park,   E: info@leafmarque.com
Warwickshire,   W: www.leaf.eco/farming/leaf-marque
CV8 2LG,
Verenigd Koninkrijk
© LEAF Marque Ltd
Alle rechten voorbehouden.